

# Srbija između sustava kolektivne sigurnosti i vojne neutralnosti: analiza medija u Srbiji

---

**Petrinjak, Patricia**

**Master's thesis / Diplomski rad**

**2016**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:625353>

*Rights / Prava:* [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2025-01-13**



*Repository / Repozitorij:*

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)



Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Diplomski studij novinarstva

Patricia Brezak

**SRBIJA IZMEĐU SUSTAVA KOLEKTIVNE SIGURNOSTI I VOJNE NEUTRALNOSTI: ANALIZA MEDIJA U SRBIJI**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2016.

Sveučilište u Zagrebu  
Fakultet političkih znanosti  
Diplomski studij novinarstva

Patricia Brezak

**SRBIJA IZMEĐU SUSTAVA KOLEKTIVNE SIGURNOSTI I VOJNE NEUTRALNOSTI: ANALIZA MEDIJA U SRBIJI**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: Izv. prof. dr. sc. Lidija Čehulić Vukadinović

Studentica: Patricia Brezak

Zagreb, rujan 2016.

## IZJAVA O AUTORSTVU

Izjavljujem da sam diplomski rad "SRBIJA IZMEĐU SUSTAVA KOLEKTIVNE SIGURNOSTI I VOJNE NEUTRALNOSTI: ANALIZA MEDIJA U SRBIJI", koji sam predala na ocjenu mentorici izv. prof. dr. sc. Lidiji Čehulić Vukadinović, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Patricia Brezak

Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti

## ZAHVALE

Zahvaljujem Izv. prof. dr. sc. Gordani Vilović na pruženoj pomoći i uputama za pisanje analize medija koju sam provela.

Od srca zahvaljujem svojoj obitelji, Željki i Graciji, na pruženoj potpori, i svemu što uz to ide, tijekom studija.

1. UVOD .....	1
2. SRBIJA NA PUTU U ORGANIZACIJU SJEVEROATLANTSKOG UGOVORA (NATO).....	3
2.1. PARTNERSTVO ZA MIR .....	5
2.1.1. INDIVIDUALNI AKCIJSKI PROGRAM PARTNERSTVA (IPAP).....	6
2.2. PITANJE KOSOVA.....	7
3. ZAKRET VANJSKE POLITIKE SRBIJE.....	9
3.1. PROGLAŠENJE VOJNE NEUTRALNOSTI .....	9
3.2. ODNOS NATO – EUROPSKA UNIJA.....	11
3.3. ODNOS RUSKE FEDERACIJE I SRBIJE .....	12
4. OSTALE PREDNOSTI I PREPREKE PRISTUPANJA SRBIJE ORGANIZACIJI SJEVEROATLANTSKOG UGOVORA .....	14
5. ANALIZA MEDIJA U SRBIJI.....	19
5.1. Stanje medija u Srbiji .....	19
5.2. Metodologija .....	22
5.2.1. Opis istraživačke metode: Analiza sadržaja .....	23
5.3. Primjena istraživačke metode.....	28
6. INTERPRETACIJA REZULTATA.....	36
7. ZAKLJUČAK .....	37
8. POPIS LITERATURE .....	44
9. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI.....	48

## 1.UVOD

Naslov diplomskog rada sadrži relativno apstraktne pojmovne sintagme vojne neutralnosti i sustava kolektivne sigurnosti, tako da ću u uvodnom dijelu razraditi spomenute sintagme. Oba su pojma primjenjiva na stanje vanjskopolitičke dileme koja je pred Srbijom, državom još uvijek opterećenom bliskom prošlošću, i koja još uvijek pati od nestabilnosti prouzrokovanih modernim tekovinama demokracija i razvitka civilnog društva, kao i vlastitih prethodnih režima i politika.

Prvenstveno se termin kolektivne sigurnosti veže uz Organizaciju Sjeveroatlantskog ugovora, odnosno uz NATO savez. Tokom godina, ono što je Organizaciju Sjeveroatlantskog ugovora (NATO) učinilo atraktivnom jest upravo karakteristika i definicija saveza kao sustava kolektivne sigurnosti. Kolektivnu sigurnost članica NATO saveza jamči Članak 5. Washingtonskog ugovora na način gdje se napad na jednu članicu tumači poput napada na sve članice saveza. Tim je člankom zajamčena sigurnost od vanjskih ugroza svake članice saveza, ukoliko se govori o temeljnim načelima osnivanja Saveza. (Mvep.hr, Sjeveroatlantski ugovor. <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/nato/o-nato-u/sjeveroatlantski-ugovor/> Pristupljeno 21. svibnja 2016.)

Službeno, NATO savez promiče vrijednosti suradnje spram pitanja obrane i sigurnosti, kako bi se konflikti na dugoročne staze spriječili. S druge strane, vojni aspekt NATO saveza posvećen je rješavanju konflikata mirnim putem. Naime, ukoliko diplomatske misije zakažu, na vojnom je aspektu organizacije da se pobrine za sigurnost određenog ugroženog područja i ljudi, što je također osigurano spomenutim Člankom 5. osnivajućeg Ugovora. Ostali temeljni zadaci koji definiraju djelovanje NATO saveza obuhvaćaju pojmove kolektivne obrane, upravljanja krizama i sigurnost temeljenu na suradnji<sup>1</sup> (Nato. int, Dobrodošli. <http://www.nato.int/nato-welcome/index.html> Pristupljeno 21. svibnja 2016.)

Najvažniji su to ciljevi spram kojih NATO savez djeluje. Način na koji se takvi pojmovi tumače, a zatim i rješavaju, pitanje su osobne perspektive.

---

<sup>1</sup> Korišten slobodan prijevod.

Naime, Organizacija Sjeveroatlantskog ugovora jedna je od najvećih i najmoćnijih vojno-političkih organizacija. Osnovana 4. travnja 1949. godine potpisivanjem Washingtonskog ugovora. NATO (North Atlantic Treaty Organisation) savez je vojno politička organizacija, koja trenutno broji 28 članica (Nato. int, Dobrodošli. <http://www.nato.int/nato-welcome/index.html> Pristupljeno 21. svibnja 2016.).

Dodatno, ono što specificira pristupanje NATO savezu jest upravo usklađenost sa preostalim tekovinama zapadnih demokracija, u smislu preostalih pretežno društveno-civilnih aspekata demokratskog razvoja (Čehulić Vukadinović, 2010:227).

Dakle u suštini, ukoliko se želi postati dijelom NATO saveza, nužno je prihvatiti tumačenje demokracije na "zapadni" način.

S druge strane, koncept potpuno suprotan sustavu kolektivne obrane – politika provođenja neutralnosti, koja se sukladno međunarodnom pravu, definira kao oblik reguliranog stanja prilikom kojeg država ne sudjeluje u eventualnom sukobu drugih (Grlić Radman, 2009:22).

Osnovne postulate neutralnosti najbolje aplicira Švicarska, arhetipski primjer politike neutralnosti. Švicarska je neutralna od davne 1815. godine što joj je zajamčeno međunarodnim priznanjem i jamstvima na Bečkom kongresu, odnosno dokumentom Pariškog mira. Naime, švicarsku neutralnost odlikuju karakteristike zabrane primjene sile, zaštite ljudskih prava, pružanje dobrih usluga i činjenica kako je neutralnost predstavljala međunarodni propis za Švicarsku. Jednostavnije rečeno, tadašnje okolnosti i politička situacija, kao i sam ustroj švicarske države duguju neutralnost kao odabran vanjskopolitički put (Grlić Radman, 2009:22).

Važno je napomenuti da neutralnost i njeni osnovni koncepti podliježu isključivo konsenzusu međunarodne zajednice, odnosno eventualna promjena temeljnih koncepata istih. Dok, s druge strane svaka država za sebe zadržava pravo primjene politike neutralnosti na vlastitu političku situaciju, okolnosti i okruženje (Grlić Radman, 2009:30). Gotovo da se čini da postoji toliko vrsta neutralnosti, koliko i država. Ipak, kategorizacija i općeniti zajednički nazivnik politike neutralnosti nedvojbeno su mogući.

Na kraju, uz primjenu metoda društvenog istraživanja, analize sadržaja određenih medija Srbije, utvrditi će se kontekst vanjskopolitičke stvarnosti Srbije i eventualne dileme sa kojima se susreće. Pomoću analiziranih portala Politika. rs i Danas. rs, koji su jedni od eminentniji medija Srbije te kao takvi



i prepoznati na širem području regije, interpretirati će se objave kojima je moguće djelomično protumačiti stav javnosti naspram NATO saveza i eventualnog članstva Srbije.

Očekivan je kritičan odnos analiziranih portala prema eventualnom ulasku Srbije u NATO savez. Od oba se portala, poteklih od respektabilnih tiskovina Srbije, koje je Miloševićev režim nagrizaio, očekuje upravo kritičan stav argumentiran na ne tako davnoj vojnoj akciji NATO saveza, ali i na tradicionalnim vezama i donosima sa Ruskom Federacijom. Ipak, očekivan je kritičniji stav portala Danas. rs no što bi to moga biti drugi analiziran portal. Od Politike.rs očekuje se jedan indiferentniji stav. Također, potrebno je uzeti u obzir kako dva mjeseca istraživanja ipak ne može biti iskorišteno za dugoročne i konzistentne zaključke.

## **2. SRBIJA NA PUTU U ORGANIZACIJU SJEVEROATLANTSKOG UGOVORA (NATO)**

Iako Srbija službeno ne aspirira članstvu u NATO savezu, to ne sprječava međusobne dobre i konstruktivne odnose i suradnje ovih dvaju aktera. Ukoliko se govori o partnerstvu Srbije sa NATO savezom, suradnja se uglavnom ostvaruje institucionalnim i obrambenim reformama, što se sve uglavnom odvija unutar programa Partnerstvo za mir (Pzm). Srbija se priključila spomenutom programu 2006. godine.

Nadalje, u siječnju 2015. godine Srbija ponovno podiže stupanj suradnje sa NATO savezom kroz Individualni akcijski plan partnerstva (*Individual Partnership Action Plan* - IPAP). Program je to pri kojem partner-država provodi reforme unutar kojih NATO savez asistira, te može značajno doprinijeti vlastitim iskustvom. Načelno, program ima za cilj produbljivanje odnosa, što politički, što sigurnosno, dvaju aktera na obostranu korist. Drugi čimbenik čvrstog odnosa je Ured NATO saveza u Beogradu , koji je otvoren još u prosincu 2006. godine.

Što se tiče očekivanih i traženih reformi obrambenog i sigurnosnog sektora, od Srbije se očekuje poduzimanje mjera kroz reformski proces koje će stvoriti učinkovit i ekonomičan sustav, sa modernom, profesionalnom i jednako učinkovitom vojskom. Cilj je sudjelovanje oružanih snaga Srbije u

operacijama odobrenima od strane Ujedinjenih naroda, i u operacijama upravljanja krizama od strane Europske unije. Kako NATO savez posjeduje mnogo iskustva unutar spomenutih operacija, suradnja bi trebala biti na obostranu korist. Ova je vrsta suradnje otpočela 2006. godine, a naredne godine, 2007. priključuje se i programu Partnerstva za mir, Proces planiranja i revizije (PARP). PARP program težište stavlja na prepoznavanje kooperativnih snaga saveznika, kako bi se ostvarila što bolja suradnja uvježbavanja i operacija na terenu. Važna točka reformskog procesa svakako su promjene unutar institucije Ministarstva obrane Srbije. Ministarstvo je to koje je priključeno programu NATO saveza "*Building Integrity*" (BI) programu, koji ciljano dobavlja alate kojima se ministarstvu olakšava transparentnost u radu, jačanje integriteta ustanove te smanjenje rizika od korupcije. Saveznici također rade ne uništavanju određenog broja oružja, ali i mina. Jednako tako, partnerstvo NATO-A i Srbije doprinijelo je i zbrinjavanju bivšeg osoblja povezanog sa oružanim i obrambenim vojnim snagama. Tako se osnivaju razne fundacije kojima se pomaže pronaći ili pokrenuti posao takvom bivšem osoblju (Nato. int, Odnosi sa Srbijom. [http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics\\_50100.htm](http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50100.htm) Pristupljeno 18. lipnja 2016.)

Kada se govori o znanstvenim ulaganjima i suradnji unutar sektora sigurnosti, Srbija je aktivno uključena u program NATO saveza, *Science for Peace and Security Programme* (SPS) od 2007. godine. Program koji omogućava bliski pristup zajedničkim problemima i izazovima sigurnosti svih država, ne nužno samo NATO članica. Unutar programa radi se na ranom otkrivanju konflikata, kao i uspostavi što ranijih upozorenja i prevencija kriza i katastrofa. Tako znanstvenici i stručnjaci iz Srbije imaju jedinstvenu priliku surađivati sa svojim kolegama na područjima koja su od krucijalnog interesa sigurnosnog sektora svake države. Jednako tako, suradnja se očituje i na polju znanstvenih istraživanja, gdje je Centar kemijskog, biološkog, radiološkog i nuklearnog oružja (CBRN) u Kruševcu dostupan Saveznicima i partnerima na zajedničku suradnju od 2013. godine. Također, 8. srpnja 2015. godine Narodna je skupština ratificirala multilateralan sporazum PFP SOFA, između NATO članica i država partnerica, koje sudjeluju u programu Partnerstva za mir, čime se regulirala prisutnost stranih postrojbi na teritoriju druge države, odnosno na teritoriju Republike Srbije (Nato. int, Odnosi sa Srbijom. [http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics\\_50100.htm](http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50100.htm) Pristupljeno 18. lipnja 2016.)

Suradnja se svakako potiče i na području javnog informiranja, pri čemu se radi na angažiranju i informiranju javnosti o svim projektima i suradnjama koje Srbija i NATO zajedno ostvaruju. Tako i ne iznenađuju česti napisi medija u Srbiji koji tvrde kako je Srbija već odavno članica NATO saveza, iako nije i službeno pristupila Savezu.

## 2.1. PARTNERSTVO ZA MIR

Partnerstvo za mir program je osmišljen kao dio ostvarenja suradnje sa zemljama za koje se predvidjelo da će u toku vremena napustiti Varšavski pakt. Dakle, Pzm program namijenjen je bivšim socijalističkim zemljama (Čehulić Vukadinović, 2010:230).

Prvenstveno zamišljen kao način suradnje, no ne nužno i pristupanja NATO savezu, zemalja Centralne i Istočne Europe. Suradnja je tada zamišljena na točkama kompatibilnosti oružanih snaga sa standardima NATO saveza, političkog ustroja temeljenog na tekovinama zapadnih demokracija te pridonosenju sigurnosti cjelokupnom sustavu posthladnoratovskog europskog poretka (Čehulić Vukadinović, 2010:231).

Daljnijim razradama strategijskih dokumenata, Partnerstvo za mir pretvoreno je u platformu koja prethodi punopravnom članstvu, čije sudionice gotovo beziznimno imaju određeni stupanj vojne suradnje sa NATO savezom. Okvirnim dokumentom regulirana su i definirana konkretna očekivanja od zemalja koja mu pristupaju. Transparentne vojne financije i jednako takvo upravljanje unutar segmenta obrambeno-oružanih snaga, demokratski nadzor nad vojnim sektorom, poboljšanje vlastitih oružanih snaga kroz suradnju sa ostalim članicama, dok je istovremeno traženo i razvijanje vlastitih obrambenih snaga koje bi bile kompatibilne sa već postojećim NATO snagama uz sudjelovanje, i zakonodavno prilagođene propise za dozvolu sudjelovanja u misijama Ujedinjenih naroda i/ili OESS-a, kategorije su unutar kojih se od pristupnica i članica ovog programa očekuje puna suradnja i provedba reformi (Čehulić Vukadinović:2010:233).

Srbija je tako dosegla najvišu razinu ostvarene suradnje sa NATO savezom putem spomenutog programa. Konstantna je suradnja potrebna prije svega i poradi situacije sa Kosovom.

### **2.1.1. INDIVIDUALNI AKCIJSKI PROGRAM PARTNERSTVA (IPAP)**

Dodatan aspekt suradnje Srbije sa NATO savezom, ostvaruje se i kroz program Individualnog akcijskog programa partnerstva. Individualni akcijski program partnerstva na raspolaganju je svim državama sa željom produbljivanja odnosa sa NATO savezom. Osmišljeni je i konkretno definiran u Pragu 2002. godine.

U načelu, ovaj program služi za daljnju kooperaciju kroz koju se partnerske države približavaju institucijama NATO saveza. Mehanizmima ovog programa, individualni ciljevi zemlje partnerice uzeti su u obzir, kako bi suradnjom poboljšali željene aspekte. Zapravo se program usmjerava na specifična savjetovanja po pitanju obrane i srodnih sigurnosnih pitanja (Nato. int, IPAP. [http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics\\_49290.htm](http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49290.htm) Pristupljeno 18. lipnja 2016.)

Tako je Srbija početkom 2012. godine i službeno dogovorila provedbu programa IPAP. Intenzivnija kooperacija i suradnja uz bilateralni dijalog, trebali bi pomoći Srbiji kako bi postigla višu razinu suradnje sa NATO savezom, a sve uz intenziviranje razgovora oko ulaska u Europsku uniju. Srbija i NATO savez trenutno radne na čak 41 Partnerskom cilju, službenih naziva, a sve u rasponu od planiranja, javnog informiranja i *cyber* obrane pa do medicinske pomoći i rodne perspektive. Na taj način IPAP program nudi zemlji partnerici, u ovom slučaju Srbiji, pomoć pri reformama osmišljenu specifično za nju, prema njenim okolnostima i potrebama (Shape. nato. int, NATO savez i Srbija dogovorili prvi Individualni akcijski program partnerstva. <http://www.shape.nato.int/nato-and-serbia-agree-first-individual-partnership-action-plan> Pristupljeno 18. lipnja 2016.)

Zanimljivo je što se kod ove suradnje posebno naglašava senzibilizacija javnosti, odnosno bolje razumijevanje javnosti u Srbiji procesa koji se implementiraju kroz suradnju. Samom činjenicom da je ovakav aspekt suradnje naglašen, vidljivo je veliko neodobravanje javnosti.

## 2.2. PITANJE KOSOVA

Također, jedan od aspekata suradnje Srbije sa međunarodnim organizacijama, poput NATO saveza ili Europske unije, pitanje je Kosova. 2008. godine Kosovo proglašava neovisnost. Kosovo je tako priznato od 104 država članica Ujedinjenih naroda, među kojima su i Sjedinjene Američke Države te 23 članice Europske unije.

Ruska se Federacija snažno protivi kosovskoj neovisnosti, te će zahvaljujući mogućnosti veta unutar Vijeća sigurnosti UN-a u dogledno vrijeme garantirano blokirati pristup Kosova ovoj organizaciji. Uzevši u obzir vlastitu multietničnost i pokrete za neovisnost unutar svojih granica, jasna je potreba i neophodnost ruskog podupiranja Srbije. Jednako tako, bombardiranje Beograda 1999. godine poduzeto od strane NATO saveza još je uvijek svježa rana. Miloševićeva politika tada nije imala namjeru popustiti mirovnim dogovorima u Parizu i Rambouilletu te je uslijedilo savezničko bombardiranje, kao jedna od prvih intervencija NATO saveza izvan vlastitih granica.

Kosovo je središnja tema suradnje sa NATO savezom, posebice jer misija na Kosovu – KFOR još uvijek nije završila sa radom. Iako do određenog dijaloga između Prištine i Beograda ipak dolazi, posredstvom Europske unije, NATO savez zadnjih nekoliko godina pozdravlja očitu normalizaciju odnosa. Kosovo je zapravo jedan od najvažnijih razloga otvorene suradnje Srbije spram NATO saveza. Naime, takva suradnja omogućuje Srbiji stalnu prisutnost unutar problematike Kosova.

Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1244, donesenom 1999. godine KFOR je jamac sigurnosti i stabilnosti Kosova. Srpska vojska od 1999. godine surađuje sa KFOR-om temeljem Dogovora iz Kumanova, kroz instituciju Zajedničkog implementacijskog vijeća ( JIC). (nato.com i Rezolucija). Intenzivniji pokušaji i napredak na polju stabilizacije odnosa Kosova i Srbije započeli su tokom 2004. godine. Visoki predstavnik EU za vanjsku politiku i sigurnost uložio veliki trud kako bi se odnosi koliko toliko normalizirali. Razgovori Srbije i Kosova održani su u deset navrata od 2012. godine kada su službeno i otpočeli. 2013. godine, u travnju, u Bruxellesu objavljen je dogovor kojim je Srbija priznala da sjever Kosova ostane pod jurisdikcijom Kosova, u zamjenu za priznanje etničkih prava srbijanske zajednice tog područja (Hanjalić, 2014:53). Analogno, krajem 2015. godine dolazi do napuštanja KFOR-

ovih snaga zračne zone nad Kosovom, što je relativno nov napredak unutar ovog sukoba, a sve s obzirom na dijalog koji je ostvaren između Beograda i Prištine (Nato. int, Uloga NATO saveza na Kosovu. [http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics\\_48818.htm](http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm) Pristupljeno 18. lipnja 2016.).

Istovremeno, važno je napomenuti i rusko učešće u čitavoj situaciji. Naime, NATO savez je svoje odnose sa Rusijom najviše kompromitirao svojim djelovanjem upravo na Kosovu, jer je proveo svoju prvu *out-of-area* akciju bez dozvole Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda unutar kojeg Rusija ima pravo veta (Čehulić Vukadinović,2010:224). Jednako tako, izgledno je kako je Kosovo djelomično poslužilo i za testiranje dosega i spremnosti djelovanja same Ruske Federacije (Vukadinović, 1999:16). Danas američka vojska na području Kosova ima najveću vojnu bazu izvan granica svojih članica. Bondsteel baza proteže se na prosječno 900 hektara i sadrži ogromnu ljudsku i tehnološku mašineriju (Nato. int, Uloga NATO saveza na Kosovu. [http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics\\_48818.htm](http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm) Pristupljeno 18. lipnja 2016.). Razne su spekulacije koje su oko ove baze u opticaju, od novog "europskog" Guantanamo do svojevrzne straže nad obližnjim plinovodima i naftovodima

Izgledno jest da je čitava problematika oko relativno malog, ali ipak povijesno važnog, područja Kosova ipak pozornica ogleđa većih sila svijeta, SAD-a i Ruske Federacije, pri čemu se Srbija bjesomučno pokušava izboriti za vlastiti nacionalni interes. Strahovanja nad Kosovom opravdana su iz jednog jedinog razloga, a to je mogućnost prelijevanja sukoba. Kako se radi o već prilično nestabilnoj regiji, nije potrebno dolijevati ulje na vatru te SAD nije bio spreman dopustiti veće nestabilnosti na ionako dovoljno trusnom području. Prelijevanje bi tako zahvatilo neposredne granice Albanije, Makedonije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine, ali bi zasigurno imalo utjecaja na dva velika saveznika i članice NATO saveza, Grčku i Tursku (Vukadinović, 1999:19).

Tako ostaje neupitna prisutnost velikih sila, ali i njihovih interesa na ovom području. Bez obzira koje su stvarne potrebe za prisutnošću ijedne, a posebice s obzirom na interese samog Kosova ili Srbije.

### **3. ZAOKRET VANJSKE POLITIKE SRBIJE**

Godine 2006. pretpostavljalo kako će Srbija slijediti sve ostale balkanske države prema putu u euroatlantske integracija, to se ipak nije dogodilo. Čak i nakon ulaska u program Partnerstvo za mir, 2007. godine Narodna skupština Srbije donosi Rezoluciju Narodne skupštine Republike Srbije o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije kojim proglašava vojnu neutralnost.

Ipak, Srbija ne stavlja u pitanje svoje aspiriranje prema Europskoj uniji, ali sudjelovanje u vojnom savezu ipak stavlja u okvir rezolucije te ga isključuje kao mogućnost. Razvoj je to događaja, koji će biti zanimljiv ukoliko EU nastavi sa implementiranjem zajedničke obrambene strategije i politike. Tako se u fokusu interesa opet nalazi sam odnos NATO saveza i EU, koji će neupitno djelovati i na Srbiju ukoliko postane članicom EU.

Na kraju, ono što je i najvažniji faktor pri percepciji NATO saveza, i eventualnom članstvu jest odnos Republike Srbije sa Ruskom Federacijom. Odnos je to koji se interpretira kao tradicionalan, temeljen na dubokim vezama identiteta i osjećaja bratstva. Koliko od tih osjećaja zaista postoji, koliko su oni stvarni, a ne samo interesni ostaje otvorenim pitanjem.

#### **3.1. PROGLAŠENJE VOJNE NEUTRALNOSTI**

Nakon pada Miloševićeva režima, Srbija je poduzela sve korake ka reformama obrambeno-oružanog sektora prema standardima NATO saveza. Međutim, unutar Rezolucije Narodne skupštine Republike Srbije o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije, 26. prosinca 2007. godine, Srbija se odlučuje za politiku vojne neutralnosti. Tako Točka 6 spomenute Rezolucije prije svega proglašava NATO-ovu akciju bombardiranja tadašnje SR Jugoslavije proglašenje neovisnog Kosova protupravnom, te navodi provedbu vojne neutralnosti sve do eventualnog provođenja

referenduma kojim bi se odlučilo drugačije (Srbija. gov. rs, Rezolucija Narodne skupštine. <http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=80729> Pristupljeno 27. lipnja 2016.).

Ipak, postoji niz nedosljednosti proglašenja vojne neutralnosti u Srbiji. Vojna se neutralnost ne spominje ni u kakvim strateškim dokumentima povezanima sa aspektom sigurnosne situacije u državi, istovremeno vojna se neutralnost unutar svih službenih dokumenata Srbije nalazi samo u spomenutoj Rezoluciji. Ono što je možda i najzanimljivije jest pristupanje Srbije programu Partnerstvo za mir, godinu dana prije proglašene neutralnosti. Ponovimo samo da se reforma vojske odvija u skladu sa standardima NATO saveza. Jednako tako, postoje i teorije koje proglašenje navode kao posljedicu političkih igara i kontra mjeru proglašenju neovisnosti Kosova. Javne rasprave oko problematike vojne neutralnosti također nije bilo (Grlić Radman, 2009:290). Ipak, Srbija 2009. godine potpisuje sporazum o suradnji po pitanjima obrane sa Slovenijom, što za posljedicu ima međunarodno nedosljednu politiku provođenja vojne neutralnosti, posebice ukoliko se u obzir uzme to da je Slovenija punopravna članica NATO saveza (Grlić Radman,2009:291).

Srbija politički nestabilna praktički od samog raspada Jugoslavije, ta se nestabilnost samo prolongira, što je otpočelo crnogorskim osamostaljenjem, da bi kulminiralo neovisnošću Kosova (Grlić Radman,2009:295). Tako da su posebno su diskutabilne okolnosti unutar kojih Srbija proglašava neutralnost jer su se svi ovi destabilizirajući faktori odvijali gotovo istovremeno. Gospodarski i politički izuzetno nestabilna država, Srbija je bez važnijih ili jačih saveznika unutar međunarodne zajednice, izuzev Ruske Federacije. Ironično, proglašavanje neutralnosti očekuje od Srbije ulaganja u vlastit oružane snage, od čega je ona prilično daleko. Ovakvim se postupcima dovodi u vrstu nepotrebne izolacije (Grlić Radman, 2009: 292 i 293).

Nakon svih analiza i posljedica proglašavanje vojne neutralnosti ipak je problematika Kosova. Gotovo preveliku ulogu NATO savez ima pri jamčenju neovisnosti Kosova, povijesno najsrpskijeg dijela Republike Srbije. Upravo je to ono što smeta i zabrinjava vanjskopolitičke aktere Srbije, koji su takvim okolnostima skloni prikloniti se Rusiji, koja čvrsto podupire Srbiju po tom pitanju. Budući da i sama unutar svojih granica svjedoči sličnim problemima, teško je povjerovati kako bi potpora mogla izostati.



### 3.2. ODNOS NATO – EUROPSKA UNIJA

Potpisivanjem Srbije Pristupnog ugovora sa Europskom unijom, problematika vojne neutralnosti širi se i na ovaj aspekt vanjske politike Srbije.

Ukoliko analiziramo odnos Europske unije sa Sjeveroatlantskim savezom, u fokusu se nalaze dva ključna problema. Prvo, centralne članice EU, Njemačka i Francuska prioritetski stavljaju proces donošenja zajedničke obrambene i sigurnosne politike Unije, dok istovremeno, što je drugi problem, NATO savez ne odustaje od vlastite centralne uloge kao glavnog jamca sigurnosti na transatlantskom području (Čehulić Vukadinović, 2010:240).

Ne postoji nikakvo dominantno tijelo koje bi koordiniralo akcijama i odlukama NATO saveza i EU, te se razlike jasno očituju kada dolazi do provedbe akcija. Oba tijela, vlastitim osnivačkim ugovorima, samima sebi određuju pravo isključivosti na donošenje i primjenu obavezujućih odluka. Trenutno ne postoje nikakve inicijative kako bi se pokrenulo tijelo ovakve vrste, koje bi moglo ublažiti razlike unutar donošenja obavezujućih političkih odluka, a koje bi istovremeno vrijedile za članice obaju organizacija. Osim problema u tzv. zapovjednoj strukturi, postoje i više no vidljive razlike unutar opremljenosti jedinica NATO saveza i EU jedinica, pri čemu su posebno velike razlike i unutar samih članica NATO saveza. Činjenica koja vrijedi za oba slučaja jest da sve članice bilo jedne, bilo druge organizacije, nemaju kapacitete parirati, recimo SAD-u, koji je u oba slučaja u nemjerljivoj prednosti. Poanta jest kako NATO savez nema namjeru prepustiti europsku obrambenu politiku (ESDP) Europi, već smatra idealnim postojanje takve politike unutar okrilja samoga sebe, odnosno NATO saveza (Čehulić Vukadinović, 2010:240 i 241).

Akteri vanjske politike Srbije, čini se, još uvijek ne znaju kako će se postaviti spram ovakvog odvijanja situacije. Posebice ukoliko dođe do stavljanja europske sigurnosti pod jurisdikciju NATO saveza. No, procesi su to koji se ne dogode u jednome danu, pa ipak, vanjska politika i politika vojne neutralnosti Srbije ovise o takvim integracijskim procesima i nedonošenju odluka u zadnji čas.

### 3.3. ODNOS RUSKE FEDERACIJE I SRBIJE

Odnos sa Rusijom jedan je od važnijih segmenata koji bi mogli odlučivati o članstvu u NATO savezu. Naime, ove dvije pravoslavne države, tradicionalno imaju duge i stabilne odnose. Pravoslavni identitet, te obostrano podupiranje koje seže duboko u povijest obiju država čini svoje. Svakako, Srbija, ali i ostatak regije tradicionalno imaju veliku važnost za rusko dopiranje do mora.

U suvremenoj povijesti Rusija na regiju djeluje putem ekonomskih investicija, koje Srbija objeručke prihvaća s obzirom na stanje vlastitog gospodarstva i općeg ekonomskog stanja. Energenti pritom igraju veliku ulogu. Međutim, suvremena Srbija i politike koje elite vode sve više zaziru od Istoka pokušavajući se primaknuti Zapadu i njegovim tekovinama, čemu prije svega ipak svjedoči Pristupni ugovor sa EU.

Područje Balkana, ukoliko ga shvatimo isključivo laički, bez daljnjih promišljanja što se podrazumijeva pod tim terminom ili što (ne)bi željelo spadati pod taj pojam, NATO savezu zanimljivo je još otkako je njegova glavna funkcija kao vojnog saveza stavljena pod veliki upitnik. Raspadom komunističkog bloka, i završetkom tzv. hladnog rata, NATO savez ostaje bez svoje svrhe. Tada se dogodio raspad Jugoslavije. Raspad Jugoslavije NATO savez je tako iskoristio za prelazak iz vojne u političko-vojnu organizaciju, i to svojim prvim djelovanjima na području Kosova (Čehulić Vukadinović, 2015:193. prema Carpenter, 2001). Tako se Balkan našao pod stalnim povećalom NATO saveza, i to vlastitim karakteristikama i procesima kojima se političke situacije definiraju na tom prostoru.

Balkan tako neizbježno postaje jedno od područja gdje se ciljevi NATO saveza i Ruske Federacije susreću. Tako je i došlo do uključivanja ruske vojne sile u sve akcije koje je NATO savez provodio na ovom području. Neke od akcija su i sudjelovanje u UNPROFOR-u, rješavanje krize između Makedonaca i Albanaca i podrška zabrani letova iznad BiH te uvođenju sankcija Republici Srpskoj i SR Jugoslaviji, a ruska vojska također sudjeluje i u operaciji KFOR-a te potiče potpisivanje Daytonu (Čehulić Vukadinović, 2015:194). Međutim, gdje se ciljevi susreću, moraju se i razići. Tako je došlo i do napuštanja KFOR-a od strane ruske vojske, a Ruska je Federacija izrazito osudila napade na Beograd od strane NATO saveza 1999. godine. Osudi je

uslijedilo i povlačenje predstavnika iz sjedišta NATO saveza te neratifikacija ugovora o smanjenju nuklearnog naoružanja. Također, Moskva još uvijek ne priznaje kosovsku neovisnost, iako je većina članica NATO saveza to učinila (Čehulić Vukadinović, 2015:194).

Sve zemlje bivšeg komunističkog bloka, odnosno tranzicijske demokracije, u svojim vanjskopolitičkim ciljevima naglašavaju ulazak u euroatlantske integracije. Ciljevi su to koji očitito ne ostavljaju puno mjesta za djelovanje ruske diplomacije. Tako su sve države regije članice programa Partnerstvo za mir, a Crna Gora je u prosincu primila i službeni poziv za članstvo. Makedonija i Srbija, koja je vojno neutralna, članice su Akcijskog plana za članstvo (Srbija je i članica Individualnog akcijskog programa partnerstva), a Hrvatska i Albanija članice su od 2009. godine (Čehulić Vukadinović, 2015:194).

Međutim, ruska diplomacija, i napose ruski kapital nisu nemoćni kada je u pitanju ostvarenje zajedničkih interesa. Tri su temeljna putem kojih Ruska Federacija ima stanovit utjecaj na prethodno spomenutu regiju. Jedan od utjecaja su energenti, pravoslavlje te pravo veta u Vijeću sigurnosti UN-a (Čehulić Vukadinović, 2015: 193. cit.prema Petrović, 2010: 56-57).

Ostvarenje ovakvih ciljeva najbolje se manifestiralo u Crnoj Gori. Crna je Gora dobar primjer pokušaja djelovanja već spomenutih načina na koje ruski interesi mogu prodrijeti u ovu regiju. Kako poziv za članstvo Crnoj Gori određeno vrijeme nikako nije stizao i prilično se vremena odugovlačilo, što zbog ukrajinske krize, što zbog vječne problematike proširenja, Moskva je pokušala pridobiti crnogorsku javnost na jaču suradnju i svojevrсно otuđivanje od želje za učlanjenjem. U jeku ekonomske financijske krize, ruski je kapital kupovinom tvornice KAP u Podgorici i investicijama u rudnik boksita u Nikšiću pokušao djelovati na crnogorsko javno mnijenje. Jednako tako, tražena je i luka Bar za rusku pomorsku flotu. Sve investicije ipak nisu donijele ploda i poboljšanje standarda, već su se pokazale i sumnjivima i moguće koruptivnima (Čehulić Vukadinović, 2015: 194). Tako je Crna Gora ipak zadržala volju i želju za članstvom, pa im je i službeni poziv ipak uručen 2015. godine u prosincu.

Ipak, veze Srbije sa Ruskom Federacijom jake su i tradicionalne. Veže ih ne samo pravoslavni identitet, već i dugotrajna suradnja i podupiranje, na obostrano zadovoljstvo.

Za vrijeme raspada Jugoslavije, te su se povezanosti najviše očitavale. Tako se Srbija nametnula kao ruska oaza na Balkanu. S jedne strane, Srbija iskorištava veliku "majku Rusiju" za podršku oko kosovskog pitanja, koje ona smatra neotuđivim dijelom svojeg teritorija, a ne spominjući gospodarsko-ekonomske veze, kojima je nadalje i samoj Rusiji omogućen daljnji prodor u regiju (Čehulić Vukadinović, 2015: 195). Tako da se može zaključiti kako je odnos Rusije i Srbije klasičan primjer odnosa u kojem *"ruka ruku mije"*.

Iako većina tranzicijskih demokracije regije Zapadnog Balkana priželjkuje zapadnoeuropsku budućnost, i deklariraju takve vanjskopolitičke ciljeve, Srbija ostaje dosljedna sebi. Trenutačno stanje je takvo da Moskva ima saveznika u Beogradu, što pokazuje i zajednička baza za izvanredne situacije u Nišu i Ugovor o slobodnoj trgovini proizvoda na koje se ne plaća ili se plaća manja carina (Čehulić Vukadinović, 2015: 196). Bez obzira što Zapad ne može biti zadovoljan takvim odvijanjem odnosa, ne može se pronaći razloga zašto se, u globaliziranom svijetu, suradnja dviju tako sličnih i tradicionalno međusobno dobrih država ne bi mogla ostvarivati.

Ulazak Srbije u NATO savez, kako govore neka predviđanja, mogao bi pomoći približavanju Rusije tom savezu. Međutim, teško se ne prisjetiti tekuće ukrajinske krize.

#### **4. OSTALE PREDNOSTI I PREPREKE PRISTUPANJA SRBIJE ORGANIZACIJI SJEVEROATLANTSKOG UGOVORA**

Ovo se poglavlje bavi ostalim problemima ili eventualnim prednostima koje bi ulazak Srbije u NATO savez prihodovao. Naime, i suviše je previše razloga i za i protiv, tako da je velika vjerojatnost kako neki razlozi nisu spomenuti. Ovdje su navedeni najaktualniji razlozi, koji se ujedno u kraćim crtama objašnjeni, a iz razloga kako bi se dobio bolji uvid u kompleksnost i čitavu vanjskopolitičku situaciju Srbije.

Prvenstveno, eventualno učlanjenje pridonijelo bi srbijanskoj integraciji u regiju, kao i samom procesu demokratizacije u državi. Naime, neki od zahtjeva koje NATO kandidatima postavlja jest viši stupanj demokratizacije i civilnih sloboda od onog zatečenog. Od država se traži *"pozapadnjenje"* političkih sustava, što bi Srbiji dobro došlo s obzirom na, primjerice, ugroženost njenih medijskih sloboda. Sa druge strane, prihvaćanje tumačenja liberalno

demokratskih vrijednosti zapadnih država značilo bi da se samoj Srbiji nameće određene liberalno demokratske vrijednosti, što na koncu dovodi do pitanja sam koncept liberalnosti i demokracije točno.

Nadalje, regionalizacija bi Srbiji donijela samo još bolje odnose sa susjedima, državama koje su više-manje ili članice ili kandidati za ulazak u NATO savez. Suradnja se može ostvariti na nebrojenim područjima, što bi svakako pomoglo stabilizaciji čitavog Balkana, koji se čini konstantnim izvorom sukoba. Posebice zbog stalne upitnosti stabilnosti Kosova. No, jednaku ulogu u nepovjerenju odigrala je i epizoda raspada Jugoslavije koja je ostavila traga na svakoj od država bivših članica spomenute države.

Jednako tako, sigurnost koju bi članstvo u NATO savezu donijelo, pa makar i samo naizgled, bilo bi od pomoći srbijanskoj ekonomiji. Tako bi tržište za ulagače bilo relativno sigurnije čim tu sigurnost garantira NATO. Tako je jedan od uvjeta osiguranje i reforma tržišta u slobodnije i konkurentnije tržište, što u načelu, dobro koristi srbijanskom tržištu. Ipak, primjeri Bugarske i Rumunjske pokazali su kako se ulaskom tih država u NATO ništa nije promijenilo, odnosno pokazalo se kako ne postoji veća korelacija između gospodarskog napretka i ulaska države u NATO savez. Ono što se pokazalo sigurnim, ipak, jest obaveza država članica da nabave opremu i oružja prema standardima NATO saveza, koji su se za neke pokazali preskupima.

Također, kao država kandidat za pristup Europskoj uniji, Srbija bi se mogla naći suočena sa primjenom zajedničkih politika obrambenog i sigurnosnog aspekta, koji bi pak opet stavio u pitanje njenu vojnu neutralnost. Ukoliko spominjemo (ne)mogućnost sudjelovanja i iskorištavanja utjecaja unutar ovako velikih vanjskopolitičkih organizacija, dobro bi bilo spomenuti kako upravo ta mnogostrukost vanjskih i sigurnosnih politika s druge strane, daju inteligentnu moć državama relativno malih teritorija i opsega utjecaja poput Srbije.

Ipak, ono što je vladama važnije jest podrška javnosti ulasku u NATO savez. Srbija donekle ima velikih problema sa tim aspektom svojeg eventualnog učlanjenja. Unutar Partnerstva za mir i programa IPAP prilično se mnogo truda posvećuje ovom pitanju. Nekadašnje bombardiranje ipak je bilo gotovo nedavno u svijest žitelja Srbije. Prema mjerenjima CESID-a, podrška građana, odnosno protivljenje građana NATO savezu, i pristupanju istom bila je oko 73 posto u lipnju 2015. godine.

"Vrući krumpir" Srbije sigurno je Kosovo, ali problematične su i pokrajine Vojvodina i Sandžak. Postoji naime, i zahtjev za većom brigom i uvažavanjem manjina, a Srbija ima stanovitih problema sa manjinama. Fokus su spomenute pokrajine, odnosno mađarska i muslimanska manjina koje zahtijevaju da se veća pozornost i djelovanje posveti njima.

Zadnji je popis stanovništva u Srbiji proveden 2011. godine, bez Albanije i Metohije, uz bojkot albanskog stanovništva, koje pretežno naseljava južne općine države. U Srbiji tako živi 7.2 milijuna stanovnika. Daljnji podaci pokazali su visok multietnični sastav Srbije. Srbi su većinski narod sa udjelom od 83,3 %, slijede Mađari (3,5 %), Romi (2,1%) i Bošnjaci(2,0 %). Manjine poput Hrvata, Slovaka, Crnogoraca, Čeha ili Židova svrstane su ispod 1 % unutar cjelokupnog stanovništva. Tako vidimo da, prema brojnosti, manjine čija prava moraju biti uzeta u obzir jesu Mađari, Bošnjaci i Romi. Uzmimo u obzir i Albance, koji prema prethodnom popisu stanovništva iz 2002. godine također imaju visoki udio u ukupnom sastavu stanovništva. Sudjelovanje u europskim, ukoliko ne već i u euroatlantskim integracijama zahtijevati će veće posvećivanje Srbiji problematici vlastitih manjina (Raduški, Nada (2013) *Etnički procesi i nacionalne manjine u Srbiji po popisu 2011. godine.* <http://www.nspm.rs/kuda-ide-srbija/etnicki-procesi-i-nacionalne-manjine-u-srbiji-po-popisu-2011.-godine.html?alphabet=l> Pristupljeno 3. srpnja 2016.).

Spomenimo i da ono što je ostalo diskutabilnim oko čitave situacije sa Kosovom i nestabilnostima tog područja, oko čega se i danas lome koplja i vode rasprave, jest zaobilaženje institucije Ujedinjenih naroda, kao i pitanje nepovredivosti suverenosti jedne države. Suverenost, i nepovredivost državnih granica jedno je od temeljnih načela državnosti, bez instance iznad sebe (Vukadinović, 1999: 21.). Upravo je to ono čega se NATO savez dotakao, usprkos svim moralnim obavezama koja su stavljena na kocku eventualnim nedjelovanjem. Zaobilaženje UN-a suvremena povijest pokazala je uobičajenom pojavom, ukoliko se spomene slučaj Iraka primjerice.

Neki od ostalih razloga su i djelovanje tzv. "malih sila", odnosno manjih država sa ne toliko visokim udjelom moći unutar međunarodne zajednice jedan je od takvih razloga. Srbija nije ni suviše velika, ni suviše gospodarski ekonomsko moćna kako bi se postavila na način na koji se postavljaju sile poput Francuske ili Njemačke. Tako da pod upitnik opet dolazi smisao učlanjenja u NATO, jer, čemu članstvo ukoliko država nije u mogućnosti dosljedno zastupati svoje interese već će se članstvom obavezana morati povinuti jačima od sebe i njihovim interesima.

Jednako tako, jedan je od razloga i gotovo smiješna elitistička potreba za članstvom, što bi gotovo mogla biti psihološka kategorija. Kako se približavamo točki u kojoj će sve države susjedi Srbije, ali i susjedi susjeda biti članovi saveza, kako je moguće da Srbija ipak neće u "klub" odabranih. Moguće je postojanje takve težnje unutar političkih elita Srbije koje prvenstveno misle na vlastiti ugled, a koji bi zasigurno rastao, zajedno sa poznanstvima prilikom učlanjenja. Analogno, problem je i spomenuto okruženje NATO članicama. Regija Zapadnog Balkana danas postaje okružena članicama NATO saveza. Kao takvoj, u okruženju, NATO savezu je nedopustivo prihvaćanje nestabilnosti na njegovim rubnim granicama. U takvoj situaciji, NATO prirodno teži širenju (Kurečić, 2008:105).

Naime, Srbija će se kad-tad pronaći u potpunom okruženju regionalnih zemalja članica, i bez obzira na puno poštovanje koje NATO gaji spram njene vojne neutralnosti, nemoguće je izbjeći želju za učlanjenjem u "klub". Posebice ukoliko se radi o "klubu" u kojem su svi.

Ipak, vječan argument protiv NATO saveza jest mogućnost ratovanja sa narodima sa kojima pojedine članice nužno nemaju konfliktne odnose. To je možda i najveći izazov za zemlje poput Srbije, koje se dvoume. Jednako tako, rasprostranjeno je i mišljenje kako samo priključenje NATO savezu gotovo priziva teroriste na djelovanje unutar članice, što je posebna razlog za paniku i opće odustajanje od suradnje sa NATO savezom.

Ono što je također smjestilo NATO savez u kontekst unutarnjih organizacijskih problema, koji su izravno utjecali na poželjnost članstva, ekonomska je kriza, koja je počela 2010. godine a dovela je čitav NATO sustav financiranja pred probleme, ne samo financiranja pojedinih članica. Naime, pod upitnik je došlo održavanje obrambenih kapaciteta i dizanje razine istih, što je jedna od najvažnijih uloga koju članice Saveza ispunjavaju. Također, mnoge države i suviše pogođene ovom krizom, nisu bile u mogućnosti sudjelovati u misijama koje kao važniji čimbenik određuju funkciju i svrhu NATO saveza (Kurečić, 2014: 68).

Samo šest od 26 europskih članica Saveza izdvaja postotak propisan Ugovorom, dva ili više posto BDP-a za obranu. Istovremeno, minimalan broj članica ispunilo je obavezu osposobljavanja vlastitih postrojbi. Također, gotovo nitko ne izdvaja zamišljenu kvotu od % BDP-a za investicije unutar sektora oružanih snaga. Unutar ovih se postotaka najviše očituje razlika između samog SAD-a i ostatka članstva, što predviđa veliki nerazmjer unutar same organizacije (Kurečić, 2014: 86).

U širem vanjskopolitičkom kontekstu, problematična je budućnost europsko-sjevernoameričkog savezništva, pitanje ušteda i djelovanje istih na odvijanje misija uz osiguravanje energetske sigurnosti. Problemi su to koji analogno dovode u pitanje suradnju s obzirom na moguće povećanje razlika u kapacitetima između Sjedinjenih Država i ostalih članica, kao i između većih i manjih europskih članica. Nadalje, jedno od važnijih izazova u središte pozornosti postavlja sam SAD, koji kao najjači član ima i kapacitete i želju da gotovo unilateralno i samostalno provodi akcije (Kurečić, 2014: 68 i 69). Koliko je pojedina država podložna pritiscima SAD-a, drugo je pitanje.

Suvremeni problemi, odnosno dileme sa kojima je NATO suočen tako postaju djelomično istovjetnima vanjskopolitičkim pretendiranjima i problematici koja muči Sjedinjene Države. Pitanje je to postavljanja raketnog štita, i mogućnost ostvarenja istoga u suradnji sa Ruskom Federacijom, uz širenje granica NATO-a. Međutim, u jeku krize u Ukrajini zaista se teško može očekivati ikakve pomake ili suradnje ovih dviju strana i aktera ( Čehulić Vukadinović, 2015: 186).

Na kraju, iako je Srbija vojno neutralna, ona će morati poduzeti mjere kako bi tu svoju neutralnost i osigurala. U prvom to redu znači jačanje i modernizacija vlastitih snaga i trenutnog sustava. S obzirom na tok suradnje sa NATO savezom, nemoguće je ne primijetiti kako joj je lakše modernizaciju postići kroz svojevrsno mentorstvo NATO saveza. Ima li pritom ipak ambicije za učlanjenje u savez, još uvijek ostaje otvoreno pitanje.



## 5. ANALIZA MEDIJA U SRBIJI

Tržište medija i medijskog prostora Srbije veliko je prostranstvo svega i svačega, tako da započinjem ovu analizu pregledom općeg stanja tog tržišta. Korisnim je na umu imati cjelokupni kontekst te vrste tržišta, kao i opće smjernice kojima se vode zakonodavstva koja provode regulaciju medija.

Poglavlje obuhvaća i pregled metodologije, kao i detaljnije elaboriranje odabrane metode istraživanja zbog potpunog uvida u kontekst istraživanja, sa svim njegovim eventualnim manama i vrlinama.

Na kraju, poglavlje je zaokruženo krajnjim rezultatima dvomjesečne analize.

### 5.1. Stanje medija u Srbiji

Medijsko tržište Srbije zaista je veliko i raznoliko. No, ukoliko se govori o regulaciji istog tog tržišta, može se zaključiti da je to sve jedan veliki nered koji tek treba početi pospremati. Nerijetko se događaju situacije prilikom kojih se ne zna *"tko pije, a tko plaća"*. Srbija se trenutno trudi, jer pristupanjem u Europskoj uniji, čeka je zadatak prilagodbe i reformiranja svih zakona o medijskoj regulaciji i bolje definiranje i funkcioniranje samoregulacije medija.

Kada je u pitanju opće stanje medija u Srbiji, ono se trenutno suočava sa svim problemima medijske tranzicije. Najveći problemi medija u Srbiji ujedno su i najveće boljke novinarstva u svijetu. Ono što medije redom muči može se svesti pod zajednički nazivnik negativnih političkih i ekonomskih utjecaja, sa sveprisutnom netransparentnošću poslovanja i nepoštovanjem temelja novinarske etike. Tako primjerice, europski Izvještaj o napretku Srbije na putu ka EU konstatira kako Srbija mora prestati financiranje javnih servisa putem državnog proračuna, a zahtjeva i novi model financiranja do 2016. godine, dakle

da kraja tekuće godine, a sve u svrhu ostvarenja višeg stupnja neovisnosti medija (Europa. eu, Izvještaj – 2015 Srbija. [http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key\\_documents/2015/20151110\\_report\\_serbia.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_serbia.pdf) Pristupljeno 3. srpnja 2016.).

Neovisno udruženje elektroničkih medija (ANEM) donosi izvještaj o dvogodišnjem monitoringu medija provedenog od strane Biroa za društvena istraživanja (BIRODI) 2014. godine otkrio je dva najveća problema medija u Srbiji. Naime, uslijed (auto)cenzure i tabloidizacije dolazi i do biltenizacije medija. Ostali problemi koji se spominju jesu isključivo pozitivno i nedovoljno analitično predstavljanje osoba političkog života, jednako kao i stranaka, problem manjka samostalnosti medija, kojima dirigiraju vlade ili dominantne političke stranke, uz očit izostanak tema od javnog interesa bliskih građanima. Spominje se i dominacija propagandnih sadržaja, neemitiranje analitičkih i kritički nastrojenih emisija te netransparentna vlasnička struktura i medijsko poslovanje (Anem. org. rs, Biltenizacija medija dokaz kraha medijske tranzicije. <http://anem.org.rs/sr/medijskaScena/istrazivanja/story/16122/BIRODI%3A+Biltenizacija+medija+dokaz+kraha+medijske+tranzicije.html> Pristupljeno 21. svibnja 2016.).

Isto udruženje objavljuje je i istraživanje o prikrivenoj kontroli medija u Srbiji, iste godine. Istraživanje je provedeno od strane Svjetske asocijacije novinara i novinskih izdavača (WAN-IFRA) u suradnji sa Balkanskom istraživačkom mrežom. Naime, gore spomenuta netransparentnost cjelokupnog medijskog poslovanja ugrožava objektivno i neovisno informiranje krajnjih korisnika. Istraživanje je procijenilo kako država ima udjele unutar marketinškog tržišta do basnoslovnih 40% realne vrijednosti ukupnog tržišta. Takvim stanjem stvari, državne subvencije ozbiljno ugrožavaju slobodno tržište, a uz državno oglašavanje čitav se mehanizam funkcioniranja pretvara u sustav za pritisak na medije (Anem. org. rs, Objavljeno istraživanje o prikrivenoj kontroli medija u Srbiji. <http://anem.org.rs/sr/medijskaScena/istrazivanja/story/15962/Objavljeno+istra%C5%BEivanje+o+prikrivenoj+kontroli+medija+u+Srbiji.html> Pristupljeno 21. svibnja 2016.)

Što se tiče zaposlenih u medijskom sektoru, poput novinara i ostalih medijskih djelatnika, istraživanje o stanju novinarske profesije također nije pokazalo optimistične brojeve. Naime, objavljeno 2011. godine, istraživanje je proveo Fakultet političkih znanosti u Beogradu, odnosno Centar za medije i medijska istraživanja spomenutog fakulteta. Uzorak se sastoji od 260 novinara i 50 vlasnika medija u Srbiji, koji se odabralo prema sociološko-demografskom

faktoru, a vrijeme istraživanja obuhvatilo je godinu između lipnja 2010. godine do srpnja 2011. godine (Anem. org. rs, Novinarstvo u Srbiji: Pritisci i male plaće. <http://anem.org.rs/sr/medijskaScena/istrazivanja/story/12653/Novinarstvo+u+Srbiji%3A+strah%2C+pritisci+i+male+plate.html> Pristupljeno 21. svibnja 2016.).

Ono što je istraživanje pokazalo jest da gotovo više od polovine, gotovo 60% novinara strahuje za svoj posao, a više od njih 20% promijenili bi sadašnji posao za bolji čim bi se ukazala prilika. Prosječni novinar u Srbiji nema radno vrijeme, puno radi, pod konstantnim je stresom te malo zarađuje ili su mu primanja neredovita. Podatak koji je zapažen govori o udjelu u iznosu od 30% ispitanih novinara koji ne poštuju novinarski kodeks ili ga se ne pridržavaju, dok samo 2 % njih radi u skladu sa pravilima svoje struke. Problem s kojim se susrelo ovo istraživanje jest nepotpunost podataka o broju ljudi zaposlenih u medijima, te nedostatak pouzdanih informacija o vlasništvu nad medijima.

Pravila kojima mediji u Srbiji podliježu minimalna su, i samo nominalno propisana zakonom. Mediji moraju biti registrirani u Registru medija kojem je nadređena Agencija za privredne registre. Obavezno je navođenje iznosa osnivačkog kapitala. Elektronski mediji moraju biti prijavljeni u Registru dozvola za elektronske medije, no isključivo kroz udjele u vlasništvu i uz imena pravnih i fizičkih lica. Financijski se izvještaji ne zahtijevaju, ali se podnose na godišnjoj bazi Agenciji za privredne registre kao i ostala poduzeća, bez potrebe za podacima o vrsti prihoda, tiražama ili veličini publike. Informacije poput vlasništva, poslovnog uspjeha te vrsti i izvora prihoda smatraju se poslovnom tajnom i nisu javno dostupne.

Što se javnih servisa tiče, njihova je jedina obaveza podnašanje financijskih izvještaja Agenciji za privredne registre, no uz to, kao državno poduzeće podliježu i godišnjoj financijskoj kontroli od strane Državne revizorske institucije. Transparentnosti izostaje u pitanju struktura prihoda i rashoda, zajmova i dugova, financijskih ugovora, plaćanja pretplate, investicija u produkciju, novinarskih plaća ili odlučivanja u pitanjima programa i poslovnih odluka uopće.

Ono što se može zaključiti jest da čelna tijela (samo)regulacije medijskog poslovanja i novinarske struke zakazuju u svojem djelovanju. Naime, Republička radiodifuzna agencija i Savjet za štampu postupaju indiferentno i propuštaju na kršenja medijskih pravila i konvencija reagirati na način na koji mogu, te se tako stvara prostor u kojem se očitavaju spomenuti problemi. Strukovna se udruženja ne uspijevanju nametnuti, a sindikalno udruženje također ne prati potrebe eventualnih korisnika i ostvarenje njihovih prava (Anem. org. rs, Istraživanje o medijskom integritetu: Srbija.

<http://anem.org.rs/sr/medijskaScena/istrazivanja/story/15734/Istra%C5%BEivanje+o+medijskom+integritetu%3A+Srbija.html> Pristupljeno 21. svibnja 2016.)

Zakoni i pravila usprkos svemu navedenome postoje u Srbiji. Transparentnost medijskog regulatora je osigurana Zakonom o elektronskim medijima, koja Republičku radiodifuznu agenciju obavezuje na javni rad. Međutim, Agencija sama svojim statutom sebi dozvoljava da odlučuje o načinu na koji će njen rad biti dostupan javnosti. Pravila za sprječavanje medijske koncentracije također su na snazi, posebno ona koja se tiču elektronskih medija. No opća su i neelaborirana, uz nepostojanje efikasne kontrole medijske koncentracije.

## **5.2. Metodologija**

Kako odabir metodologije ovisi prije svega o samom području istraživanja, samo od sebe se nametnulo kako će metoda, i pristup prije svega, koju će koristiti biti jedna od kvalitativnih metoda.

Najpogodnijim pristupom istraživanja ovakve tematike tako je kvalitativni pristup. Kako se taj pristup iskorištava na području društvenih znanosti od tridesetih godina dvadesetog stoljeća (Tkalac Verčić i sur., 2010: 18), karakteriziraju ga smjernice koje se mogu aplicirati na tematici ovoga rada, odnosno medijskoj analizi.

Svrha spomenutog pristupa uvid je u dubinu i suštinu istraživačkog problema, odnosno pitanja. Kamen temeljac dobro provedenog kvalitativnog istraživanja jesu dobro definirane kategorije. Kategorije su definirane logikom istraživača, koji ih nadalje koristi za završni zaključak i raspravu (Tkalac Verčić i sur., 2010: 18). Ipak, važno je napomenuti kako ovaj pristup nije proveden isključivo kvalitativno, već je unutar 10% provođenja istraživanja korišten i kvantitativan pristup, kako bi se bolje odgovorilo potrebama samog istraživanja.

Interes za procese, fokus na značenjima, centralna uloga osobe koja ima ulogu istraživača te karakteristika istraživanja, pri kojoj su ona opisna, uz proces indukcije (Tkalac Verčić i sur., 2010: 1.) temeljni su postulati kvalitativnih pristupa koji se mogu izravno aplicirati na analizu medija koju provodim.

S druge strane, bez obzira na sve pozitivne aspekte ovakvog pristupa, i kod ovog pristupa postoje određene pogreške do kojih može, namjerno ili nenamjerno doći.

Najčešće pogreške koje se očituju kod korištenja kvalitativnog pristupa su holistička pogreška, elitistička pristranost i urođenička objašnjenja. Holistička pogreška očituje se ukoliko se detalji promatraju kao veće cjeline, te im se tako daje na značenju više no što je potrebno. Elitistička pristranost odvija se prilikom precijenjenosti podataka do kojih smo došli od izvora višeg statusa, a urođenička objašnjenja odvijaju se usporedno sa očitavanjem istraživačeve pristranosti određenoj grupi (Tkalac Verčić i sur., 2010: 20). Navodim ih, iako pri odabranoj metodi istraživanja, koju sam odabrala za svoj predmet istraživanja, ne dolazi često do navedenih pogrešaka. Ipak, kako bi se ovakvim greškama stalo na kraj, treba provoditi čistoću korištenih metoda, imati na umu vjerodostojnost istraživača te sistematično analizirati prikupljene podatke te ih na kraju i valjano interpretirati (Tkalac Verčić i sur., 2010: 21).

### **5.2.1. Opis istraživačke metode: Analiza sadržaja**

Središnji objekt analize takav je da se analiziraju primarni podaci, što samo po sebi upućuje na korištenje analize sadržaja. Tim više što je u pitanju tekst, uz to što se koriste primarni izvori sadržaja. Analiza sadržaja posebno je pogodna za analize tekstova uopće. Spomenuta metoda odabrana je zbog svojih svojstava koja odgovaraju ovakvoj analizi medija i tematici na koju se istraživanje fokusira. Prilikom ove vrste kvalitativnog istraživanja može se uvidjeti u svojstva primatelja, ali i pošiljatelja poruke. Također, iznimno se lako aplicira na audiovizualne sadržaje, kakav internet jest (Tkalac Verčić i sur., 2010: 91 i 92). Što je jako bitno, s obzirom na to da su tekstovi oba izabranih medija online izdanja.

Svaka metoda i pristup ima svoje pozitivne i negativne aspekte, tako je objektivnost, i pitanje objektivnosti najveći problem spomenute metode. Kako bi se osigurala objektivnost najbolje bi bilo iskoristiti proces triangulacije, jednako kao i veće ograničavanje broja analiziranih kategorija. Važno je na umu tokom cijelog istraživanja imati pogreške do kojih može doći, kako bi se te pogreške svele na najmanju moguću mjeru. Međutim, daleko je veći broj pozitivnih aspekata metode, koji obuhvaćaju malen trošak, laku provedbu i veliku heurističku vrijednost (Tkalac Verčić i sur., 2010: 94).

Nadalje, osnovni principi planiranja nacrtu istraživanja nalažu da kvalitativan pristup treba obuhvatiti istraživanje stvarnog svijeta, fleksibilnost u nacrtu istraživanja i svrsihodno uzorkovanje (Tkalac Verčić i sur., 2010:16). Uz spomenute bitne su i sljedeće odrednice: definiranje cilj(ev)a i istraživačkog pitanja, uzorak te određenje hipoteza koje se tokom istraživanja dokazuju, odnosno opovrgavaju.

Počevši sa izvorom analize, što su u ovom slučaju dva portala – Danas.rs i Politika.rs započinje cjelokupan proces istraživanja. Istraživanje je obuhvatilo vrijeme u razdoblju od 1. svibnja do 31. lipnja 2016. godine. Dakle, vremenski obuhvat analize sadržaja iznosi puna dva mjeseca. Kroz dva mjeseca, portali su pregledavani dva puta dnevno, kako bi se pronašao sadržaj koji odgovara temeljnoj pretpostavci od koje je istraživanje krenulo, odnosno traženje tekstova kojima bi se utvrdilo stajalište izvora prema euroatlantskim integracijama. Pregled portala vršio se oko 8 sati, i oko 17 sati.

Odabrana dva lista hvaljena su što zbog dugotrajnosti, što zbog analitičnosti od novinarske struke, ali i od samih korisnika. Oba su konzistentna, ali i djelomično nagrizena Miloševićevim režimom. Jednako tako, obol odabira morale su biti i međusobne razlike koje ta dva lista moraju sadržavati, kako ne bi imalo previše smisla analizirati dva istovjetna lista.

Impresum analiziranog portala, onog Politike. rs daje do znanja kako su sva prava pridržana od poduzeća POLITIKA NOVINE I MAGAZINI, sa adresom u Makedonskoj 29, u Beogradu. Glavni i odgovorni v.d. urednik, u trenutku pisanja ovog rada, je Žarko Rakić, dok je urednik online izdanja, koji je subjektom istraživanja, Nikola Trklja (Politika. rs, Impresum, <http://www.politika.rs/sr/stranica/1/Impresum> Pristupljeno 6. lipnja 2016.)

"Politika" je najstariji i najutjecajni list Srbije, ako ne i ovog dijela Balkana. Prvo izdanje doživjela je 25. siječnja 1904. godine. Osnivač i odgovorni urednik, Vladislav Ribnikar, "Politiku" je zamislio kao političke i neovisne novine.

Ove su novine jedne od onih sa najdužom tradicijom u Srbiji, a imaju ugled i utjecaj zbog kojih ih se gotovo smatra jednim od nacionalnih institucija. Kao najdugovječnije novine sa bogatom tradicijom tiskane riječi, "Politika" je tako prošla mnoge prepreke, ali je u načelu nadživjela nekoliko država, proživjela dva velika svjetska rata i promijenila nekoliko režima vlasti. Sve to daje poseban obol utjecaju i ugledu "Politike".

Danas, "*Politika*" pripada kategoriji dnevno političkih novina koje izlaze u tri izdanja, sa tiražom većom od sto tisuća primjeraka, što je nemoguće provjeriti. Prodaje se kako u Srbiji, tako i u zemljama bivše Jugoslavije.

Tokom svoje povijesti dva se puta prekidalo izlaženje "*Politike*". Uvijek je prestajala izlaziti za vrijeme okupacije Srbije. Dakle, za vrijeme Prvog i Drugog svjetskog rata, "*Politika*" nije izlazila u razdobljima od 1914. do 1919. godine i od travnja 1941. do listopada 1944. godine. No također, tiskanje je bilo obustavljeno zbog štajka novinara u ljeto 1992. godine, kada su se pobunili protiv državne namjere da se "*Politiku*" pretvori u javno poduzeće. (*Politika*. rs, O nama. <http://www.politika.rs/sr/stranica/4/O-nama> Pristupljeno 6. lipnja 2016.)

"*Politika*" je danas predmet svakojakih spekulacija i nagađanja. Prvenstveno je u fokusu njena vlasnička struktura, koja je izrazito netransparentna. Čitajući između redaka, kroz objave medija i udruženja novinara, "*Politika*" jest list uzdanica koji započeo moderno novinarstvo Srbije, no ostaje gorak okus u ustima jer danas to baš i nije tako. List se trenutno susreće sa svim problemima tranzicije, odvajanja funkcija, ekonomskim uvjetima i tržištem. "*Politika*" počiva na temeljima zdravog novinarstva, no sve se to pomalo pogubilo pod Miloševićevim režimom, i svim ostalim vladama koje su uslijedile. Nemogućnost točnog određivanja cilja i publike koju žele doseći, zanemarivanje etičkih novinarskih kodeksa i pravila zanata, ali i nesnalaženje u suvremenim tekovinama tržišta koje očekuje i više no proaktivno novinarstvo uzima danak.

"*Politika*" je odabrana iz razloga što je najstariji list u Srbiji. Naime, tradicija i duga bogata povijest tog lista osigurava mu određen medijski integritet, i to u smislu kako to ipak nije "*od jučer*", nije niknuo nedavno, već je to list koji je postavio osnove modernog novinarstva Srbije, i stoga mu se gotovo duguje pažnja.

Drugi analiziran portal pripada Dnevnom listu "*Danas*". Iako mlađi, sa ne toliko dugom tradicijom, ipak ostvaruje rezultate unutar medijskog tržišta Srbije.

Dnevni list "*Danas*" izdaje poduzeće DAN GRAF d.o.o. sa adresom Alekse Nenadovića 19, također u Beogradu. Ove su dnevne novine osnovane 9. lipnja 1997. godine. List su osnovali novinari lista *Naša borba*, nezadovoljni uređivačkom politikom. "*Danas*" se profilirao kao list koji je snažno oponirao

Miloševićevom režimu. Razlog je to čestih zabrana i represivnih mjera koje su bile provođene nad listom. Danas drži reputaciju lista koji, kao raritet u Srbiji nije podlegnuo "žutilu" kao uređivačkoj politici u svrhu povećanja tiraže. Jednako tako, taj je odnos i razlogom konstantnog pada tiraže, ali i ignoriranja investicija. Ono čime se "Danas" ponosi jest pružanje potpore nevladinim organizacijama, ulasku Srbije u Europsku uniju te promoviranje prava nacionalnih manjina.

Glavni i odgovorni urednik lista u trenutku pisanja ovog rada je Dragoljub Petrović, a urednik portala je Bojan Cvejić. "Danas" je korporativni član Medijske organizacije za jugoistočnu Europu i Asocijacije listova Project Syndicate (Danas. rs, O nama. [http://www.danas.rs/o\\_nama/urednistvo.6.html](http://www.danas.rs/o_nama/urednistvo.6.html) Pristupljeno 6. lipnja 2016.).

Analizom Kuće ljudskih prava i demokracije došlo se do zaključka kako Dnevne novine "Danas" jedine nisu imale favorite tokom izborne kampanje. Naime, čelna institucija ove analize, Centar za monitoring, sastoji se od pet najuglednijih nevladinih udruga (Građanske inicijative, Beogradskog centra za ljudska prava, Komiteta pravnika za ljudska prava, Helsinškog odbora za ljudska prava i Centra za praktičnu politiku) analizirala je pisanje sedam dnevnih listova među kojima su, uz "Danas", i "Politika", "Alo", "Kurir", "Blic", "Informer" i "Večernje novosti", u periodu od 15. do 23. veljače na osnovi internetskih ili tiskovnih objava. Tako se došlo do zaključka kako Srpska napredna stranka u svim listovima ima veliku zastupljenost, osim u "Danas" -u. Spomenimo kako je "Politika", čiji se tekstovi analiziraju u ovom radu, neskriveno favorizirala SNS, uz "Informer", "Kurir" i "Večernje novosti" (Nuns. rs, Danas jedini ne favorizira. <http://www.nuns.rs/info/news/21323/danas-jedini-ne-favorizuje-nikoga-.html> Pristupljeno 6. lipnja 2016.).

S druge strane, Dnevni list "Danas" relativno je novi, ukoliko ga se uspoređi sa dugovječnijom "Politikom". "Danas" možda i jest osnovan kasne 1997. godine, kasne u usporedbi sa "Politikom", no sadrži određenu dozu neovisnosti koja "Politici" gotovo nedostaje. Mlad, perspektivan, neovisan list koji teži ravnoteži i istini bez podilaženja vladajućim strukturama u Srbiji činio se kao logičan odabir za istražiti tekstove nasuprot "Politikinih" tekstovima.

Ono što je sljedeće relevantno za kvalitetan početak istraživanja jest definiranje ciljeva istraživanja. Fokus zanimanja jest način na koji neki od tiražnijih portala i novina prate eventualan ulazak Srbije u NATO savez. Ulazak u NATO savez jedna je od važnijih regionalnih odluka, u



vanjskopolitičkom aspektu i kontekstu. Iako zapravo, službeno Srbija ne aspirira članstvu u NATO savezu, cjelokupna trenutna suradnja na najvišim nivoima daje naslutiti neke drugačije aspiracije političke elite Srbije.

Tako se ciljevi ovog istraživanja mogu aplicirati na vanjskopolitičke aspekte, kako regije, tako i bilateralne odnose na relaciji Srbija-Hrvatska, ali i samo usmjerenje vanjske politike Srbije. Općenitije uzevši, jedan od ciljeva istraživanja jest kroz medije vidjeti kako i kuda ide vanjska politika Srbije kada se govori o regionalnom, ali i širem europskom povezivanju. No, konkretnije, ciljevi se prije svega odnose na medije i medijsko prenošenje odabrane tematike. Poanta istraživanja jest prenose li mediji odabrani za analizu određenu vijest pristrano ili nepristrano, pozitivno ili negativno. Primjerice, hoće li Politika. rs zastupati istovjetna mišljenja vladajućih struktura, ili će to ipak činiti Danas. rs; postoji li koji članak o odabranoj tematici koji bi se mogao protumačiti neutralnim i uravnoteženo predstavljenim za čitanje i daljnje konzumiranje? Svim ovim pitanjima zajednički je cilj kojim bi analiza medija mogla i trebala ocijeniti medije u Srbiji naspram dileme koju Srbija ima o pitanju vojne neutralnosti ili članstva u NATO savezu.

Također, jedan je od ciljeva i definicija trenutnog stanja u kojem se odabrani mediji nalaze, s obzirom na opće stanje i probleme unutar medijskog poslovanja, koji su aktualni već duži niz godina u Srbiji.

Istraživačko pitanje kao takvo, pitanje je na koje ne mogu dati odgovor bez dovršetka samog istraživanja. Konkretnije, istraživačko pitanje je sljedeće: Na koji su način online izdanja vijesti portala Politika. rs i Danas. rs, popratili tematiku vezanu uz eventualno pristupanje Srbije NATO savezu? Naime, istraživačko pitanje odnosi se na konkretne primjere vijesti koji su praćeni tokom dva mjeseca, a kako bi se zaključilo koji je od odabrana dva medija pristraniji eventualnom ulasku u NATO, koji je kritičnije nastrojen, a koji ima potpuno negativan odnos prema navedenoj temi, ili su možda oba izdanja na jednak način usmjerili svoje tekstove spram istraživnog pitanja?

Nadalje, slijedi definiranje hipoteza. Hipoteze prema definiciji slijede iz istraživačkog pitanja, tako da sam osnovne hipoteze definirala temeljem vlastitih očekivanja i spoznaja (Tkalac Verčić i sur., 2010: 65).

Uzevši u obzir portal Politike i stečeni dojam o tom listu, predviđam kako će ovaj list u svojim tekstovima zadržati određen kritičan stav prema samom NATO savezu, čiju bi problematiku i sve povezano uz taj savez mogao kritički argumentirati. S druge strane, tekstovi portala Danas jednako bi tako bili kritičniji, iskorištavajući instituciju NATO saveza za zazivanje reformi vojno-civilnog i oružanog sektora, ali i konstantnim uspoređivanjem sa EU, sa kojom Srbija ima potpisan Pristupni ugovor. Nadalje, kako Danas zagovara ulazak u EU, moguće je da se postavi i negativno prema NATO savezu iz jednostavnog razloga suvišnosti, jer je moguće da je Unija sasvim dovoljan vanjsko-politički faktor kada se govori o vojnoj osiguranosti Srbije. Zapravo očekujem jednak stav od oba lista, s tom razlikom što od Danas-a očekujem intenzivniji stav.

Uzorak ovog istraživanja svrsihodan je uzorak, koji je homogen i odabran s obzirom na procjenu istraživača. Detaljnije, uzorak je to tipičnih obilježja (Tkalac Verčić i sur., 2010.: 81.). Dakle, kao osnova istraživanja članci su na navedenim portalima, koji svojim sadržajem imaju tematiku povezanu sa ulaskom Srbije u NATO savez, ili koji su se odnosili na povezanost sa vojnom neutralnošću Srbije.

### **5.3.Primjena istraživačke metode**

Portal Politika.rs ostavlja opći dojam preglednog portala. Svijetle pozadine, klasičnih crno bijelih slova, gdje se naslovi ističu prema mjestu gdje se nalaze, uz veličinu i naglašenost naslova. Prilično je lako uočiti najvažnije vijesti dana koje su odmah na početku portala, čim otvorite stranicu. Uobičajeno slijede svjetske vijesti, vijesti iz politike, ekonomije i tako dalje. Rubrike ovog portala klasično su podijeljene na vijesti povezane sa svijetom, politikom, društvom, ekonomijom ili kulturom, podijeljenih prema istoimenim rubrikama. Uz navedeno posebne rubrike su i one sa vijestima povezanim uz društvo, crnu kroniku, Srbiju uopće, te glavni grad.

Što se tiče članaka za daljnju analizu sadržaja, konačan broj članaka sa portala Politike iznosi tri članka koji su tematski pokrili područje suradnje i uopće povezanosti Srbije sa NATO savezom. Brojčan iznos članaka treba shvatiti unutar konteksta gdje Srbija kao članica programa Partnerstvo za mir nije u centru pozornosti i aktivnosti NATO saveza niti se događaji povezani sa Savezom izravno nje tiču. Jednako tako, problematika Kosova, gdje je NATO savez jedan od najvažnijih čimbenika sigurnosti ipak bi trebala gurnuti u fokus samu ulogu Srbije.

Dva članka pripadaju rubrici Svijet i po jedan rubrikama naziva Politika i Društvo. Analizirani su prema kronološkom slijedu, odnosno prema datumu objave na portalima. Jednako tako, jedan je od članaka pronađen dodatnom pretragom arhive prema načelima pretrage ključnom riječju, koja je bila "NATO savez".

Prvi članak portala Politika. rs *"Putin: Zapad podržao prevrat u Ukrajini zbog NATO<sup>2</sup>"*, usputno spominje NATO savez. No, u kontekstu optužbi za ukrajinsku krizu kao način rješavanja vlastitih unutar organizacijskih problema. Članak je korektan, analizira i dotiče se tematike kroz rusku perspektivu koristeći zapadne izvore poput Reutersa, ali i ruske poput TASS-a. Spominjanje NATO saveza usputno je i iz razloga citiranja, bez subjektivnih stavova ili mišljenja autora.

Idući članak *"Zašto se Erdogan ispričao Rusiji"* pronađen je dodatnom pretragom arhive i daje naslutiti određeni stav prema NATO savezu, i to kroz određeno sažaljenje Ruske Federacije. Naime, članak se bavi problematikom turskog obaranja ruskih aviona krajem 2015. godine, nakon čega su spomenute države naglo zahladile odnose, koji nadalje direktno ili manje direktno utječu na NATO savez i na EU. Ovaj tekst prvenstveno nije u istoj kategoriji vrste vijesti, nego je svojevrsni komentar tekućih događanja, odnosno navedeno je na početku članka kako se radi o analizi vijesti, što sa prijašnjim člankom, za usporedbu, nije bio slučaj.

*Primjer 1: "Što se dogodilo da turski predsjednik napravi toliki zaokret, „zaboravi” da je Ruse doslovce ostavio na cjedilu i da su ovi morali početkom prosinca obustaviti sve pripremne radove na projektu izgradnje plinovoda „Turski tok”, koji im je u tom trenutku značio izlaznu varijantu?"*

Iako kroz analizu odnosa EU-Turska- Ruska Federacija, autorica komentira nastalu vanjskopolitičku situaciju, posve je vidljivo neodobravanje EU naspram Turske, jednako kao i neodobravanje turskog zaobilaženja i ignoriranja Rusije. Uravnotežen članak, koji argumentirano kritizira zapadne politike unutar diplomatskih skandala.

---

<sup>2</sup> Prilikom analize svih tekstova portala korištena je latinica i hrvatski prijevod (slobodan prijevod autorice).

Zadnji članak, naslova "*Suradnja Srbije i NATO-a u znanosti*", jedini je koji je objavljen unutar dva mjeseca, a da se izravno tiče NATO saveza i Srbije. Naime, tekst tematski izvještava o suradnji na znanstvenom nivou i relativno je malen opsegom, ali mu se značaj ipak može protumačiti. Objavljen u rubrici Društvo, teško da je uočljiv prilikom pregleda portala. Ipak, svjedoči razini suradnje koju Srbija već ima sa NATO savezom, iako službeno nije članica već samo sudjeluje u programu Partnerstvo za mir.

Što se tiče portala Danas. rs, prilično je izgledom i na opći dojam sličan prethodno analiziranom portalu. Ukoliko izostavimo činjenicu kako su portali koncipirani na jednak način, kao primjerice i naslovne strane novina. Ono što ih razlikuje jest način percepcije vijesti od najvažnijih, kao i fontovi, naslovi i boje. Tako je Danas. rs u jednostavnoj kombinaciji tamno plave boje, sa svijetlom pozadinom uz tekst, koji je crne boje slova. Naglašenost tekstova, uz važnost i preglednost najnovijih vijesti postiže se veličinom i naglašavanjem naslova kao i postavljanjem unutar same koncepcije portala, odnosno ekrana gdje se tekstovi poslože nakon što čitatelj otvori željenu stranicu, odnosno, portal Danas-a.

Portal Danas-a naizgled sadrži ponešto više rubrika od onog Politike. Ipak, sve se rubrike mogu svesti pod zajednički nazivnik, i moglo bi se zaključiti kako se Danas gotovo razmeće pretjeranom kategorizacijom. Primjerice, rubrike Kultura, Scena, Život i Ljudi imaju mogućnost i karakteristike biti u istoj rubrici. Međutim, kategorizacija u svakom slučaju olakšava čitatelju kojeg zanima samo određeno, te je s te strane Danas posve usmjeren na čitateljske afinitete i pretrage, što i proizlazi iz spomenute kategorizacije. Ostale rubrike, poput onih koje se bave temama u svijetu, politici, kulturi ili čitateljima, a i jednakog su naziva, jednako su koncipirane unutar oba analizirana portala. Kod portala Danas-a još je slučaj i posebnog "izdanja" nedjeljom, što je također i posebna istoimena rubrika.

Cjelokupni broj objava nad kojima je provedena analiza jest sedam objava. Podijeljeni su prvo prema rubrici, a zatim prema datumu, odnosno kronološkom redoslijedu. Prva analizirana rubrika, pod nazivom Dijalog zapravo je rubrika osobnih mišljenja. Sastoji se od pisanih komentara redakcije, kolumni novinara, reakcija čitatelja i ostalih koji imaju potrebu reagirati na Danas-ove tekstove, te poseban dio posvećen čitateljima, gdje se objavljuju njihova pisma. Ostale su rubrike klasičnih, već uopćenih i utvrđenih karakteristika za tekstove koji se nalaze pod tom kategorijom, odnosno nazivom rubrike.

Prvi članak, odnosno tekst redakcijskog komentara portala Danas-a, pisan je kratko i jasno, sažeto i koncizno sa jasnim stavom spram NATO savezu. Usljed dogovora o povlačenju KFOR-a i dijela vojnika te NATO misije, članak je okupiran problematikom karaktera NATO saveza i eventualnih kosovskih snaga sigurnosti u nastajanju kao jamaca sigurnosti srbijanskog dijela naroda tog područja. Članak je zaključka više no jasnog upitnog stava prema NATO savezu, i to u smislu potpunog propitivanja sigurnosti područja Kosova i Metohije za ostatak Srbije, te posljedično i regije.

*Primjer 2: "Ali, više nego išta drugo, mogućnost povlačenja stranog vojnog nadziranja sa Kosova, odnosno NATO saveza, govori o problemu odnosa Srbije sa ovim savezom. Da li je moguće zamisliti kako bi se povlačenje KFOR, i stvaranje kosovske vojske, čiji bi komandant, je li, bio predsjednik Hashim Thaçi, odrazilo na regionalnu stabilnost? Sve i da OSK bude uključena u NATO savez, i primijenjeni briselski sporazumi, uključujući i stvaranje zajednice srpskih općina? Da li bi se srpski građani na Kosovu osjećali iole sigurno, i s tim u vezi, kakav bi bio dojam građana u Srbiji o ukupnoj sigurnosnoj situaciji? Možda više nego bilo što drugo što govori o ekonomskim prednostima suradnje sa NATO savezom - recimo da sve u namjenskoj industriji što ide na strano tržište, mora biti po standardima Alijanse, da bi se moglo prodati - pokazuje koliko je položaj Srbije krhk. I koliko u toj krhkosti ne treba zbog povijesnih paradigmi predvidjeti realnost."*

Analitički, autor članka jasno iznosi prijetnju koje buduće vojne kosovske snage predstavljaju za sigurnost, i sam osjećaj sigurnosti Srbije, a uz spomenuto, problematičan je i odnos spram NATO saveza imajući na umu nedavnu prošlost i iskustva sa spomenutim savezom. Jednostavno se i gotovo potihom spominju te dvije, za javnost uvijek emotivne činjenice - Kosovo i bombardiranje od strane NATO saveza.

Naredni članak, naziva "Turn of the Century" djelo je Danas-ova kolumnista, Nikole Samardžića. Spomenuti kolumnist problematizira ulazak Crne Gore u NATO savez. Prilično emotivna tema, kroz prisjećanje zajedničke države i saveza, komentator zapravo ostavlja nejasnim potrebu ulaska Crne Gore u NATO savez, posebice jer konstatira teže političko i ekonomsko stanje u spomenutoj državi. Ono što je "pisac htio reći" zapravo je cjelokupno elaboriranje načina funkcioniranja NATO saveza, ali sa određenim negativno ispitivačkim zaključkom.

*Primjer 3: "Prijem Crne Gore u NATO je i poziv na suočavanje ne samo sa katastrofalnim posljedicama sukoba koji je započeo obostranim nasiljem na Kosovu 1998., a eskalirao intervencijom 1999. koja je u javnom mnjenju Srbije, naročito u kontekstu političkih i emotivnih manipulacija, u stanju neke vrste produženog trajanja."*

Opet spominjana sintagma javnog mnijenja Srbije, koje je po svemu sudeći okovano proruskim težnjama prouzrokovanim prije svega američkim bombardiranjem suverene zemlje, a zatim i otimanjem jezgrovitog dijela teritorija Srbije.

Iduća analizirana rubrika, naziva je Svijet. Prvi članak *"Umjesto hladnog hibridni rat"* širenje NATO saveza na sjever prema Rusiji zapravo samo problematizira situaciju NATO saveza sa Ruskom Federacijom. No, opetovano se postavlja upitnost pomoći od Crne Gore općoj sigurnosti na Balkanu kroz članstvo. Članak *"Veleposlanik Norveške: Srbija gubi investicije zbog sigurnosne magle"* u formi je intervjua, a zanimljivo je prenošenje perspektive prema kojoj Srbija može puno dobiti svojim statusom vojne neutralnosti ukoliko ga pametno iskoristi za vlastite interese. Veleposlanik Norveške pozvan je da komentira članstvo u NATO savezu, s obzirom da Norveška nije članica EU tako da je situacija obaju država relativno slična prema pitanju članstva u europskim i euroatlantskim integracijama.

Tekst, rubrike Politika, *"Stižu dva ruska vojna helikoptera, a potom još dva"* problematiku NATO saveza stavlja u kontekst odnosa sa Hrvatskom, kao članicom navedenog saveza, ali i kroz odnos sa Rusijom. Hrvatska i Srbija nabavljaju oružje, iz ovih ili onih razloga, što političke elite koriste kao razlog za zbližavanje Rusiji, ili pak optuživanja NATO-a.

*Primjer 4: "Priča o kupovini ruske vojne opreme kulminirala je krajem prošle i početkom godine u odnosu sa Hrvatskom. Službeni Beograd se u nabavi oružja oslanja na Rusiju, a Zagreb na SAD. Srbija je oštro reagirala na činjenicu da Hrvatska, koja je članica NATO, kupuje najnovije naoružanje, a kada je najavila da će to učiniti i ona, i to od Rusije, hrvatski ministar obrane je uputio kritike sa stanovišta težnji Srbije da postane članica Europske unije."*

*Ante Kotromanović je tada rekao da je "nemoguće ostvariti ovu politiku koju vodi Rusija i Srbija s politikom Europske unije". "Imamo sankcije prema Rusiji, a oni bi kupovali oružje u Moskvi - to je nemoguće i na taj način Srbija nikad neće postati članica EU. Oni moraju uskladiti zajedničku europsku i sigurnosnu politiku sa EU, oni to ne žele i sjede na dvije stolice. Moraju se jasno opredijeliti hoće li biti dio Zapada ili će i dalje voditi ovakvu politiku i de facto i de jure biti dio Ruske Federacije", izjavio je Kotromanović."*

Kristalizira se činjenica oslanjanja službenog Beograda na Moskvu, uz istovremeno optuživanje Zagreba za nabavku oružja, iako je Republika Hrvatska punopravna članica NATO saveza, i ima obavezu modernizacije i nabave oružja.

*Primjer 4: "U priopćenju Ministarstva obrane navodi se da je Đorđević naglasio opredijeljenost ka vojnoj neutralnosti kao pravu mjeru odnosa sa svim zainteresiranim stranama. "U tom smislu, sa NATO ostvarujemo suradnju u okviru Programa Partnerstvo za mir, bez aspiracija za punopravnim članstvom", rekao je Đorđević."*

Suradnja sa NATO savezom se ni u kojem slučaju ne isključuje, iako se ne propušta naglasiti pristranost politici vojne neutralnosti. Samim posjetima Ruska Federacija-Srbija, na svim političkim razinama dovoljno govori o spomenutom srbijanskom sjedenju na dvije stolice.

Ipak, ususret izborima za Narodnu skupštinu i Vladu Srbije pod upitnik je stavljena vojno-sigurnosna strategija Srbije, koja još uvijek ne postoji, i nije u skladu sa općom eventualnom strategijom Srbije za vanjsku politiku. Strane su uglavnom neformiranih stavova što se sigurnosti tiče, posebice statusa vojne neutralnosti koji zapravo koristi političkim elitama za vlastite političke igre. Činjenice su to koje Danas prenosi u članku naslova *"Dominirao odnos prema NATO"*

Naime, prvi je ovo tekst unutar kojeg se otvoreno kritizira stav političkih stranaka u Srbiji, a posljedično i javnosti prema sigurnosnom aspektu društva. Kritizira se vojna neutralnost kao pojam posve udaljen od javnosti koji koristi isključivo političkim elitama. Posebice se spominju desne stranke Srbije, koje su i tradicionalno rusofilne. Međutim, kritika ne dolazi od same redakcije, već je ovo prenošenje monitoringa uslijed predstavljanja programa

političkih stranaka ususret izborima. Ovakav je tip odnosa i izvještavanja prema tematici izostao u svim ostalim tekstovima objavljenima unutar dvomjesečne analize.

*Primjer 5: "Politika vojne neutralnosti je, u slučaju Srbije, prazna forma u koju sadržaj po svojoj volji stavljaju političke elite na vlasti. Međutim, opozicijske stranke desne političke orijentacije su iskoristile taj prazan prostor i neutralnost u upravo završenoj kampanji definirale na svoj način: kao nepristupanje u NATO i blisku sigurnosnu suradnju sa Rusijom. Izrada nove Strategije nacionalne sigurnosti je prilika za dokument koji će definirati što je sigurnosna politika Srbije", ističe Jelena Radoman, suradnica CENTRA."*

Također, očito je da se polemizacije oko NATO saveza i vojno srodnim temama iskorištavaju za izbore, i popularizaciju određenih mjera u trenutku kada to nekome odgovara. U krajnjoj liniji, emotivni odnos spram NATO saveza iskorištava se kako se kome na političkoj sceni prohtije. Također, već je spomenuto kako je Danas jedan od rijetkih listova u Srbiji koji ne favorizira pojedine stranačke pripadnike ili stranke, te je ovakav članak svakako plus jednom demokratskijoj političkoj kampanji.

*Primjer 6: "Stranke su rijetko koristile priopćenja da bi pojasnile svoje pozicije o sigurnosnim temama. Češće su ih koristile kao oružje napada na političke protivnike. Očito je i da u komunikaciji sa biračima stranke pridaju malu važnost programima, s obzirom na neusuglašenosti u njihovim stavovima o tekućim pitanjima vezanim za vojsku, kao i nedostatak interesa da u programima odgovore na rastuće probleme kakav je na primjer nasilje u porodici", naglašava Tanja Jakobi, saradnica CENTRA."*

Na kraju, prenosi se i opći stav zanemarivanja glavnih procesa demokracije kroz premaleno informiranje građana, prilikom čega Danas svakako ipak pridonosi takvom saznanju, barem unutar populacije svojih čitatelja.

Treći, kronološkim slijedom članak *"Regija treba biti pod istim kišobranom"*, prenosi zaključke Helsinškog odbora za ljudska prava, koji naglašavaju ulogu Rusije kroz Srbiju unutar regije Zapadnog Balkana. Naime, kroz postupke loših reakcija Srbije na crnogorsko pristupanje NATO savezu posebice se



otkriva ruski utjecaj. Jednako tako kroz tekst izrazito eksplicitno možemo uočiti sintagme kojima se Srbija stavlja unutar ruskog područja djelovanja, dobrovoljno.

*Primjer 7: "Srbija spada u važan ruski punkt, što je pokazala i njihova neodmjerena reakcija na članstvo Crne Gore u NATO. Sve te reakcije i prijetnje su u velikoj mjeri bile upućene Srbiji. Imajući u vidu još uvijek nestabilnu orijentaciju Srbije euroatlantskim integracijama, neophodno je ubrzati njeno institucionalno vezivanje, preporučuje HO."*

Važno je naglasiti i kako se ovdje, u ovom tekstu prvi put se spominje politika Srbije koja se nalazi između svih međunarodnih organizacija, i velikih međunarodnih aktera. Nešto poput sjedenja na više stolica, ne samo na dvije.

*Primjer 8: "Srpske političke stranke, predstavnici biračkog tijela, nemaju jedinstveni odgovor na pitanje o vojnoj neutralnosti, a u borbi za glasove, njihovo opredjeljenje "za NATO" ili "za Rusiju" ponekad je i jedino što ih razlikuje, navodi autor. Vlada, pak, i ako na terenu balansiranja između "četiri oslonca" nastoji da pitanje partnerstva u vojnoj suradnji depolitizira. Prebacuje stvar partnerstva vojnom resoru, nenadležnom da bira "vojske", jer je zadužen za obuku, primjećuje se u analizi."*

Primjetno je konačno i kolektivno neznanje političkih aktera kako i čemu se prije posvetiti unutar sigurnosnog resora. Danas ovdje prenosi riječi autora studije, ali svejedno samim objavljivanjem vidimo kako se redakcija trudi objaviti sve perspektive na taj dio problema moderne politike Srbije.

Na kraju, kao zaokružena cjelina i konačna potvrda za stavljanje svih scenarija povezanih uz NATO savez unutar odnosa sa Ruskom Federacijom, članak je naslova "Rusiji sužen manevarski prostor na Balkanu".

*Primjer 9: "Prema mišljenju Vladislava Jovanovića, bivšeg šefa srpske diplomacije, članstvo Crne Gore znači da će NATO ojačati svoj utjecaj u regiji i na one države koje nisu dio Alijanse. U tom kontekstu, on ističe da će se Srbija, kao vojno neutralna, naći na udaru "tihih" pritisaka i biti će uvučena u mrežu intenziviranja suradnje sa NATO, što će biti slično članstvu."*

Sve oko NATO saveza, i odnosa sa NATO savezom u konačnosti Danas svodi na Rusiju i poznato rusofilstvo Srbije, barem tako kažu. Gore navedeno, poput tihih pritisaka i utjecaja, se već i događa u Srbiji, koja je dijelom programa NATO saveza koji je sve samo ne članstvo po pitanju razine suradnje i bliskosti. Danas ovakvim člankom daje do znanja čitateljstvu kako NATO savez ipak nije toliko dalek i apstraktan pojam dalek javnosti kao što se misli.

## **6.INTERPRETACIJA REZULTATA**

Tokom dva mjeseca praćenja vijesti povezanih sa NATO savezom, dva puta dnevno, objavljeno je ukupno deset tekstova koji su se izravno doticali spomenute tematike. Međutim, i odsutnost određenog sadržaja govori za sebe, a s uma ne treba ni izostaviti činjenicu kako je dva mjeseca relativno siromašno vremensko razdoblje tokom kojeg bi se moglo utvrditi revolucionarne zaključke.

Prvenstveno, sveukupni broj članaka pruža uvid u određeni kontekst same uređivačke politike pregledanih portala, kao i opće usmjerenje naspram istraživane teme. Moguće je odrediti razinu kojom se novinari, odnosno uredništvo, posvećuju NATO savezu, odnosno uopće tematici povezanoj uz NATO savez i sigurnosno-vojna pitanja. Ono što je najvidljivije jest određena "usputnost" koju portal Politika Online pokazuje spram tematike. NATO savez, ili bilo kakva njegova djelovanja popraćena su rutinski, iz razloga što NATO savez kao čimbenika sigurnosti jednostavno nije moguće previdjeti ili ignorirati. Ipak, to govori o važnosti koju Politika pridaje problematičnosti članstva unutar NATO saveza, a posljedično i temama povezanima uz spomenutu organizaciju. Čini se kako je Politika NATO savez nužan za spominjanje, ali ne i za daljnju analizu (kakvu, primjerice, nalazimo kod Danas-a). Posljednji analizirani tekst daje završni dojam za zaključak i interpretaciju. Određene pozitivne aspekte doticaja sa NATO savezom objavljuje se i prati. Poput spomenute suradnje na znanstvenoj razini. Tim više što se radi o suradnji, pa zatim i znanstvenoj, članak je pronašao svoje mjesto na portalu. Kako je to jedini takav članak na koji sam naišla unutar dva mjeseca, drugo ne mogu zaključiti. Ipak, izostanak analitičnih tekstova, ili onih koji bi izravno dovodili u pitanje sadašnju suradnju sa NATO savezom, ili ratificiranu politiku vojne neutralnosti Srbije, pokazuje nedostatak interesa da se Srbiju smjesti u vanjskopolitički-sigurnosni koncept kroz koji bi se i NATO savez približio javnosti, odnosno čitateljima Politike. List, odnosno portal reputacije najstarijeg i najdugovječnijeg lista i novinarske tiskovine, očito iz nekog razloga poznatog redakciji, ne nalazi publiku za takvu vrstu tekstova.

Ipak, olakotna okolnost neobjavlivanja ovakvih tekstova i udaljavanje od tema vanjske politike nauštrb onih vezanih uz NATO savez duguje se izborima, zbog izborne kampanje u punom jeku. Jednako tako, i pristupni pregovori za ulazak u EU također su se komplicirali i bili u središtu pozornosti otvaranjem, odnosno blokiranjem određenih poglavlja. Tako da se sve što se i tiče vanjske politike posve premetnulo članke bliske navedenim događajima.

S druge strane, prema člancima uzetima u obzir prilikom analize, Danas se ponekim dodatnim tekstom naizgled više posvećuje tematici povezanoj sa NATO savezom. Jednako tako u obzir treba uzeti i sveopću neatraktivnost ovakvih tekstova pri medijskom prenošenju. NATO savez je organizacija većem dijelu javnosti suviše apstraktna, stoga ne treba čuditi relativno malen broj članka koji se bave tom tematikom.

Ono što je podvrgnuto analizi daje do znanja kako se Danas dublje i analitičnije bavi tematikom NATO saveza. Ipak, portal Danas-a nema analitične tekstove koji bi se izravno bavili dilemom pristupanja NATO savezu, ili nužnosti stanja vojne neutralnosti Srbije, ali svakako, sudeći prema broju tekstova gaji određenu sklonost ka objavi ovakvih tekstova. Može se ocijeniti kako su Danas-ovi tekstovi više-manje neutralno nastrojeni, jer ipak nailazi na pozitivno i negativno prilikom problematiziranja NATO saveza. Međutim, vječno je spominjanje i povezanost NATO saveza uz Kosovo, i uz gotovo povijesno bombardiranje.

U svakom slučaju, stječem dojam kako Danas ipak zaziva na javnu raspravu, na javno rusofilstvo srbijanskog naroda kako bi se to sve moglo kompenzirati u politike koje bi na kraju odgovarale biračima i širim slojevima društava, a ne isključivo političkim elitama.

## **7. ZAKLJUČAK**

Prostor Zapadnog Balkana i/ili Jugoistočne Europe , ima određene elemente koji ga čine nestabilnim, prvenstveno povijesnim naslijeđem, a zatim i tekućim političkim prilikama. Odnosi se to na probleme društva poput korupcije, nezaposlenosti, kriminala i ugroženosti ljudskih prava. Makedonija, Kosovo i Bosna i Hercegovina, države su sa etničkim konfliktima unutar svojih granica, dok istovremeno ostatak Jugoistočne Europe ima relativno stabilne političke sustave koji osiguravaju demokraciju i vladavinu prava. Naime, nestabilnost bilo koje od država ove regije gotovo direktno ugrožava stabilnost

područja poput Dunava ili Jadranskog mora, područja na kojima se susreću interesi puno većih i brojnijih interesa od onih država regije. Neizostavno je kao faktor spomenuti i stalnu zainteresiranost Ruske Federacije za ovaj prostor.

Međutim, trenutna, i nedavna eskalacija migrantske krize pokazala je svu ugroženost i značaj stabilnosti, jednako kao i nestabilnosti ovoga područja za ostatak Europe, ali i šire. Naime, tzv. Balkanska ruta, iako tranzicijska migrantska ruta, direktno je ugrozila načela EU. Naime, ugroženim se našao Schengenski sistem, jedno od najvećih dostignuća EU – faktično nepostojanje granica, uz određene iznimke. Uz spomenuto, još jedan destabilizirajući element ove regije jest i islamska radikalizacija u nekim državama regije, poput Kosova, Makedonije, Albanije i Bosne i Hercegovine. Ovaj tip problema traži suradnju i EU-a i NATO-a zajedno sa većim angažmanom SAD-a, a sve kako bi se države regije stavile pod okrilje organizacija koje će od njih tražiti promjene koje vode stabilnosti i sigurnosti (Nakić,2016:71)

Detaljnije, četiri su glavna destabilizirajuća faktora regije Zapadnog Balkana. Prvi, Makedonija nije uspjela riješiti svoje unutarnje probleme, a u prilog ne ide niti grčki veto članstvu u NATO savezu i EU, koja je jedan od ključnih faktora stabilnosti Makedonije još od 2001. godine. Drugi, BiH još je uvijek neuvjerljiva država sa vlastitim nestabilnostima. Republika Srpska na gotovo dnevnoj bazi dovodi u pitanje vlastito supostojanje sa Federacijom, posebice ukoliko se uzme u obzir najavljen premiješaj glavnog grada iz Sarajeva u Mostar. Treći, i četvrti faktori destabiliziranja regije jesu Srbija i Kosovo. Obje se države trude pristupiti Europskoj uniji, a sve kroz proces zajedničke uzajamne normalizacije odnosa (Nakić: 2016, 72)

Naslijeđe ratova ovog prostora još i danas onemogućava potpuni razvitak stabilnosti ove regije. No, dva pristupa se kristaliziraju. Naime, postoji perspektiva suradnje kako bi se nadišli sukobi devedesetih godina, dok se ipak s druge strane pretpostavlja kako je ovaj prostor gotovo prirodno prostor sukoba, koji još k tome imaju tendenciju (povijesno) cikličkog ponavljanja (Hanjalić, 2014:50)

Problem se sa sigurnošću sastoji od toga što zemlje ovog područja nemaju jedinstven identitet, te se time nijedna zemlja ne može nametnuti kao predvodnica koja bi povukla ostale ka pomirenju i povjerenju. Jedan od sukoba, osim nestabilnih područja Bosne i Hercegovine i Kosova, jest onaj između Makedonije i Grčke, odnosno Bivše jugoslavenske države Makedonije i Grčke zbog imena prve, te problem brojne manjine etničkih Albanaca u Makedoniji. Osim međusobnih sukoba regija je i osjetljiva na probleme poput organiziranog kriminala, krijumčarenje ljudima i oružjem, narkoticima,

ilegalnim migracijama, ekološkim problemima uz terorizam te katastrofe prirodnih i ljudskih uzroka. Usprkos tome, regionalna je suradnja ipak bolja nego ona post-ratna. Tako je napredak postignut na područjima policijske suradnje, suradnje u hitnim slučajevima te po pitanju vojno-obrambene suradnje (Hanjalić, 2014: 51)

Ipak, inicijative suradnje postoje jednako kao i prirodna težnja regijskoj povezanosti zbog sličnih uvjeta razvitka, koji se još uvijek razlikuju sa ostatkom Europe. Prvenstveno, bez obzira na ratna neprijateljstva, gotovo sve države i Zapadnog Balkana, i Jugoslovenske Europe dijele podjednaku gospodarsku zaostalost, malena i ograničena nacionalna tržišta, ali i slične socio-ekonomske probleme. Tako da je posve prirodno da u mirnodopskom razdoblju teže suradnji, koja ipak ide na obostranu korist. Jednako tako, nije na odmet spomenuti i sveprisutni proces globalizacije. Tako naime je država u funkcioniranju same za sebe gotovo onemogućena. Jednostavno sve teži prema suradnji i na taj način ostvarenju koristi i postizanju nacionalnih interesa.

Jugoistočna Europa tako je mjesto nekoliko političko bilateralnih, i multilateralnih, inicijativa i oblika suradnje. Neki od njih su: SEECP (*The Southeast European Cooperation Process*), SPSE (*Stability Pact for South Eastern Europe*) + SECI (*Southeast European Cooperative Initiative*), CEFTA (*Central European Free Trade Agreement*), BSEC (*The Organisation of the Black Sea Economic Cooperation*), CEI (*Central European Initiative*), DCP (*The Danube Cooperation Process*) i AII (*The Adriatic-Ionian Initiative*).

Nekoliko je faktora kojima možemo sumirati čitavu dilemu Srbije. Naime, sigurnosna situacija Jugoistočne Europe na prilično je klimavim nogama. Bez obzira na umreženost svakakvih sustava sigurnosti i obrane, kao i analogno međuovisnosti do koje posljedično dolazi, ovaj je dio Europe, nestabilan sam po sebi, pred velikim sigurnosnim izazovima. Sve brže rastući terorizam, jačanje vjerskog radikalizma uz piratstvo, organiziran kriminal, pa uz ekološke i druge katastrofe čine ovo područje opet aktualnim "*buretom baruta*". Čak i nedavni priljev migranata iz ratom pogođenih područja Bliskog istoka, pokazale su sve prednosti i nedostatke balkanskih država, tako i Srbije.

Jednako tako, zajednička europska obrambena i sigurnosna politika sve više prestaje biti snom, već se na njoj marljivo radi. Pritom će nesumnjivo doći do svojevrsnog sukoba sa NATO savezom, iz razloga želje NATO saveza da sam kontrolira sigurnost transatlantskog područja. Mogući su i scenariji prilikom kojih bi EU postala članicom NATO saveza, ili pak njena obrambena politika bila pod okriljem Saveza (Grlić Radman, 2009:108 i 136).

Ipak, nameće se pitanje općenito potrebe učlanjenja u ikakve saveze kada živimo u posve, kako je već spomenuto, globaliziranom svijetu, u kojoj je državama zapravo nemoguće samostalno djelovati. Međutim, kako će u tom kontekstu reagirati države koje provode politike neutralnosti i hoće li biti uopće želje sa njihove strane da se toliko duboko integriraju u zajedničke politike, bilo u EU, bilo u NATO savezu. Ostaje vidjeti kako će sve to Srbija tumačiti, s obzirom na svoj službeni "europski put" i politiku vojne neutralnosti.

Neutralnost više, sa odmakom stoljeća i sa vremenskim odmakom od prethodnih ratova, nije tako poželjna strategija. Kolektivna sigurnost, u modernom, globalizirajućem vremenu sve više zauzima prednost nad spomenutom opcijom neutralnosti. Jednako tako, i sintagma "pravednog rata" s obzirom na posljedice prethodnih ratova, također ne ide u prilog neutralnosti (Grlić Radman, 2010:49). Analogno, tehnološkim napretkom čitavih aspekata ljudskog postojanja, pa tako i oružanih snaga, neutralnost svakako više nije opcija koja nudi najbolju zaštitu. Odnosno, ukoliko bi i bila u mogućnosti odvratiti eventualnog neprijatelja, zahtijevala bi visok obrambeni kapacitet domaćina, što je rijetko slučaj, posebice za gospodarski nestabilnu Srbiju. Ukoliko istovremeno ne izazove i suprotan aspekt pri čemu će cjelokupna međunarodna zajednica bila sumnjičava. Na kraju, ne treba izostaviti hladni rat i posljedice nepovjerenja koje je isti ostavio na službeno neutralne države (Grlić Radman, 2009:50).

Nadalje, kada govorimo o europskim neutralnim državama, važno je napomenuti kako su sve one "prilagodile" stupanj vlastite neutralnosti. Tako da i Švedska, Finska, Austrija i Švicarska gotovo moraju (ili im je to među vitalnim interesima), pod pritiskom međunarodne zajednice unutar određenih pitanja ipak sudjelovati. Posebice se to tiče problema i katastrofa pojedinih članica (Grlić Radman, 2009:58). Tako proizlazi kako se danas, u sve više globaliziranom svijetu zapravo više nikoga ne pita može li ili želi li biti neutralan. Međunarodna je zajednica gotovo prešutnim konsenzusom odredila pitanja oko kojih pregovori zbog službeno deklarirane neutralnosti jednostavno ne dolaze u obzir.

Tako je, čini se i srbijanska vojna neutralnost samo nuspojava određenih političkih okolnosti, prema kojima je Srbija tada odredila politiku vojne neutralnosti kao svoj put ka ostvarenju nacionalnih interesa. Kroz tekst su te okolnosti i analizirane, te ne preostaje ništa više no pričekati daljnji slijed događaja, jer posve je izgledno da će Srbija vojnu neutralnost upotrijebiti na vlastiti odgovarajući način, bez obzira na politološku teoriju politike neutralnosti.

Međutim, univerzalna uporaba sile zabranjena je u propisima UN-a i takvim propisom čini politiku neutralnosti zastarjelom, jer prema čl. 103. UN propisa obaveze iz Povelje imaju prednost nad svime ostalim, uz čl. 25 i 48. UN propisa obavezuje sve države na odluke VS (Grlić Radman, 2009:57). Tako da je izgledno kako će države koje provode politiku neutralnosti u svakom slučaju analizirati svoj status i potrebu istoga, što svakako vrijedi i za status Srbije.

Ono što srbijanski vojno neutralan status čini poželjnim i primamljivim, njen je odnos sa Ruskom Federacijom. Naime, tradicionalna povezanost ovih dvaju država, kao i zajednički pravoslavni identitet mnogo znače i za jednu i za drugu državu.

S druge strane, Rusija održava dobre odnose sa bošnjačkim entitetom zbog strateško-energetske važnosti. Gazprom, Lukoil i Transneft, jedne su od najvećih ruskih naftno-plinskih kompanija koje su investirale u prostor Balkana. Jednako tako, jedan plinski tok ide i kroz samu Srbiju. Nadalje, suradnja oko plina postoji i sa Grčkom i Rumunjskom. Slovenija je jedan od većih ruskih partnera, a ruska ulaganja u Crnu Goru također nisu zanemariva (Hanjalić, 2014:55)

Uz sve navedene geopolitičke, političke i ine čimbenike sigurnosti područja Republike Srbije, neizostavno je spomenuti same medije i medijsko tržište. Mediji su ti koji neko društvo čine demokratičnijim, podložnijim sigurnosnim raspravama kroz djelovanja civilnog društva. Mitska "*četvrta vlast*" ima veliku ulogu u poimanju određenih tema i načinu na koji ih se percipira.

Upravo to je razlog ove analize. Članstvo i djelovanje samog NATO saveza jedno je od važnijih događanja na međunarodnoj sceni sa političkog aspekta. Također, članstvo u NATO savezu neizmjenno može i ima načine kako utjecati na pojedince koliko god se poimanje imena organizacije svakodnevno činilo isprazno i daleko. Stoga je Srbija, kao neupitan akter u bližoj NATO povijesti kroz bombardiranje, ostala obilježena za emocije i poimanja značaja ovog saveza.

Ukoliko se nadovežem na istraživačko pitanje postavljeno sa početkom istraživanja, rezultat je jedna konfuzna situacija, koja i ne odudara od političkog stava same Srbije. Način na koji online izdanja odabranih analiziranih medija, portali Politike i Danas-a prenose vijesti povezane sa eventualnim

ulaskom Srbije u NATO savez prilično su podložni trenutnoj, odnosno tadašnjoj političkoj situaciji u Srbiji. Naime, tematika povezana sa eventualnim članstvom Srbije u NATO savezu, odnosno, prolongiranje trenutnog statusa vojne neutralnosti ostala je siromašno popraćena u analiziranim medijima. No, siromaštvo rezultata moguće je, i neophodno djelomično pripisati i kratkom razdoblju provođenja istraživanja.

Rezultat je takav da tokom dva mjeseca istraživanja Politika nije objavila značajniji tekst koji bi na analitičan i kritičan način otkrio bilo kakav stav prema NATO savezu, ili pak statusu vojne neutralnosti. Određenih vijesti ima, ali one niti su bile podobne za analizu sadržaja niti bi učinile razliku unutar dobivenih rezultata. Ipak, određeni tekstovi samo su pomogli konačnom kontekstu za zaključak prema kojem se Politika ipak premalo posvetila ovoj tematici.

Što se Danas-a tiče, pokazao se puno zahvalnijim za provedbu analize. Ono što je analiza pokazala kod spomenutog portala jest ipak veća razina posete centralnoj temi istraživanja. Danas je pokrio problematiku vojne neutralnosti Srbije puno respektabilnije, sa više perspektiva i većeg broja izvora. Danas tako propagira, čini se veće javno angažiranje po pitanju vojno-sigurnosnih pitanja važnih za Srbiju. Posebice jača cjelokupni dojam općeg informiranja širih slojeva publike kojima bi ovakav pojam bio preapstraktan i dalek.

Ipak, ovakve rezultate opetovano je potrebno smjestiti u dodatan širi kontekst. Naime, ususret izborima i tokom političke kampanje, medijima je, razumljivo, neatraktivno objavljivati ovakve članke. Tekstovi povezani sa NATO savezom tako su objavljivani samo ukoliko su veze imali sa političkom kampanjom i njenim akterima, što je posebno istaknuto u člancima oprtala Danas-a. Također, u jeku su pristupni dogovori i otvaranja pojedinih poglavlja za pristupanje Europskoj uniji, što također rezultira bacanjem sigurnosne agende van tokova medijske pozornosti. Osim ukoliko an neki način nije povezana sa spomenutim pregovorima.

Kao jedan od ciljeva istraživanja spomenula sam kontekstualizaciju dileme Srbije: ostanak vojno neutralnom, ili pridruživanje NATO savezu. Ukoliko povežemo kontekstualizaciju sa odrazom javnog mnijenja, krajnji je rezultat nezainteresiranost i neznanje (u nedostatku boljeg pojma za takvo stanje). Naime, očita je nespремnost političkih elita da se posveti ovom pitanju, a s druge strane javnost barata nerelevantnim podacima kako bi kroz



demokratske pritiske pokrenula javne rasprave. Uzevši u obzir na probleme s kojima je novinarstvo u Srbiji suočeno, oba su portala, odnosno medija na istoj razini, no Danas se naizgled više trudi u svojoj neovisnosti uređivačke politike.

Ukoliko uzmemo u obzir širu sliku, da kroz medije vidimo opće stanje politike i elita, vidimo samo jednu stagnaciju. Put u nepoznato, prilikom čega će se o eventualnim euroatlantskim integracijama raspravljati usputno.

## 8. POPIS LITERATURE

Čehulić Vukadinović, Lidija (2010): Euroatlantizam i suvremeni međunarodni odnosi, Zagreb: Politička kultura

Grlić Radman, Gordan (2009): Neutralnost i nova europska sigurnost, Zagreb, Golden marketing-Tehnička knjiga

Tkalac Verčić, Ana; Sinčić Ćorić, Dubravka; Pološki Vokić, Nina (2010): PRIRUČNIK ZA METODOLOGIJU ISTRAŽIVAČKOG RADA (Kako osmisлити, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje), Zagreb: M.E.P. d.o.o.

Čehulić Vukadinović, Lidija (2015): NATO i Ruska Federacija: od pokušaja funkcionalne suradnje do novih tenzija, Politička misao, god. 52, br. 2: str. 181-205

Hanjalić, Nusret (2014): Cooperative Security and Southeast Europe. U: Čehulić Vukadinović, Lidija (ur.), YEARBOOK ŠIPAN 2013 (str. 47-58), Zagreb: The Atlantic Council of Croatia – Center for International Studies

Kurečić, Petar (2008): Usporedba geopolitičkog značenja post-hladnoratovskih krugova proširenja NATO-a, SUVREMENE TEME - Centar za politološka istraživanja, God. 1, Br. 1.

Kurečić, Petar (2014): Različitost vizija o geopolitičkim i geostrateškim izazovima i ulozi NATO-a: izbor odgovora na izazove kao odrednica budućeg karaktera i uspješnosti NATO-a, Međunarodne studije, god. 14, br. 2: str. 67-90

Nakić, Mladen (2016): The Alliance Facing an Old Challenge: Security of Southeast Europe. U: Čehulić Vukadinović, Lidija (ur.), YEARBOOK ŠIPAN 2015 (str. 67-74), Zagreb: The Atlantic Council of Croatia – Center for International Studies

Vukadinović, Radovan (1997): Jugoistočna Europa: nestabilnosti i strategije povezivanja, Politička misao, Vol. XXXIV, br. 3: str. 3—23

Vukadinović, Radovan (1999): NATO –ova akcija u Jugoslaviji i novi svjetski poredak, *Politička misao*, Vol XXXVI, br. 2, str. 15—24

MFA (Ministry of Foreign Affairs - Ministarstvo spoljnih poslova) (2014) Individual Partnership Action Plan (IPAP).

(<http://www.mfa.gov.rs/en/images/ipap/ipapeng.pdf>) Pristupljeno 1. srpnja 2016. - (MFA, 2016)

Srbija. gov. rs (Vlada Republike Srbije) Rezolucija Narodne skupštine o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije.

<http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=80729> Pristupljeno 27. lipnja 2016.

Mvep. hr (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova) Sjeveroatlantski ugovor. <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/multi-org-inicijative/nato/o-nato-u/sjevernoatlantski-ugovor/> Pristupljeno 21. svibnja 2016.

Europa. eu. Izvještaj – 2015 Srbija. [http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key\\_documents/2015/20151110\\_report\\_serbia.pdf](http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_serbia.pdf) Pristupljeno 3. srpnja 2016.

Raduški, Nada (2013) Etnički procesi i nacionalne manjine u Srbiji po popisu 2011. godine. *Nova srpska politička misao* (nspm.rs) 8. prosinca  
(<http://www.nspm.rs/kuda-ide-srbija/etnicki-procesi-i-nacionalne-manjine-u-srbiji-po-popisu-2011.-godine.html?alphabet=1>) Pristupljeno 3. srpnja 2016. -  
(Raduški, 2015)

Shape. nato. int (Supreme Headquartes Allied Powers Europe, 2015) NATO and Serbia Agree First Individual Partnership Action Plan.

<http://www.shape.nato.int/nato-and-serbia-agree-first-individual-partnership-action-plan> Pristupljeno 18. lipnja 2016. – (Shape. nato. int, 2015)

Nato. int Dobrodošli. <http://www.nato.int/nato-welcome/index.html> Pristupljeno 21. svibnja 2016.

Nato. int Odnosi sa Srbijom. [http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics\\_50100.htm](http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50100.htm) Pristupljeno 18 lipnja 2016.

Nato. int Individual Partnership Action Plans. [http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics\\_49290.htm](http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49290.htm) Pristupljeno 18. lipnja 2016.

Anem.org.rs (Asocijacija Nezavisnih Elektronskih Medija 2014) Biltenizacija medija dokaz kraha medijske tranzicije. <http://anem.org.rs/sr/medijskaScena/istrazivanja/story/16122/BIRODI%3A+Biltenizacija+medija+dokaz+kraha+medijske+tranzicije.html> Pristupljeno 21. svibnja 2016. - (Anem. org. rs, 2014)

Anem.org.rs (2014) Objavljeno istraživanje o prikrivenoj kontroli medija u Srbiji. <http://anem.org.rs/sr/medijskaScena/istrazivanja/story/15962/Objavljeno+istra%C5%BEivanje+o+prikrivenoj+kontroli+medija+u+Srbiji.html> Pristupljeno 21. svibnja 2016. - (Anem.org.rs 2014)

Anem.org.rs (2014) Mediji izvještavaju nekritički. <http://anem.org.rs/sr/medijskaScena/istrazivanja/story/15730/Mediji+izve%C5%A1tavaju+nekriti%C4%8Dki+.html> Pristupljeno 21. svibnja 2016. - (Anem.org.rs , 2014)

Nuns. rs Danas jedini ne favorizira. <http://www.nuns.rs/info/news/21323/danas-jedini-ne-favorizuje-nikoga-.html> Pristupljeno 21. svibnja 2016. – (Nuns. org. rs, 2016.)

Politika.rs Impresum. <http://www.politika.rs/sr/stranica/1/Impresum> Pristupljeno 6. lipnja 2016.

Politika. rs O nama. <http://www.politika.rs/sr/stranica/4/O-nama> Pristupljeno 6. lipnja 2016.

Politika.rs (2016) Putin: Zapad podržao prevrat u Ukrajini zbog NATO. <http://bit.ly/2ckegIP> Pristupljeno (Politika.rs, 2016)

Mitrinović, Biljana (2016) Zašto se Erdogan ispričao Rusiji. Politika. rs 29. lipnja <http://bit.ly/2cixplt> Pristupljeno 29. lipnja 2016. (Mitrinović, 2016)

Politika.rs (2016) Suradnja Srbije i NATO-a u znanosti. Politika.rs 30. lipnja. <http://bit.ly/2bVkf32> Pristupljeno 30. lipnja 2016. (Politika. rs, 2016.)

Danas.rs (2016) Vojske na Kosovu.

[http://www.danas.rs/redakcijski\\_komentar/redakcijski\\_komentar.1146.html?news\\_id=320779&title=Vojske%20na%20Kosovu](http://www.danas.rs/redakcijski_komentar/redakcijski_komentar.1146.html?news_id=320779&title=Vojske%20na%20Kosovu) Pristupljeno 18. svibnja 2016. - (Danas.rs, 2016)

Samardžić, Nikola (2016) Turn of the Century, Danas. rs 20. svibnja

[http://www.danas.rs/dijalog/kolumnisti.1124.html?news\\_id=320903&title=Turn%20of%20the%20Century](http://www.danas.rs/dijalog/kolumnisti.1124.html?news_id=320903&title=Turn%20of%20the%20Century) Pristupljeno 20. svibnja 2016. - (Samardžić, 2016)

Čongradin, S. (2016) Stižu dva ruska vojna helikoptera, a potom još dva. Danas.rs 29. travnja

[http://www.danas.rs/politika.56.html?news\\_id=319766&title=Sti%C5%BEu%20dva%20ruska%20vojna%20helikoptera,%20a%20potom%20jo%C5%A1%20dva](http://www.danas.rs/politika.56.html?news_id=319766&title=Sti%C5%BEu%20dva%20ruska%20vojna%20helikoptera,%20a%20potom%20jo%C5%A1%20dva) Pristupljeno 29. travnja 2016. – (Čongadin, 2016)

Danas.rs. (2016) Dominirao odnos prema NATO. Danas.rs 3. svibnja

[http://www.danas.rs/politika.56.html?news\\_id=319913&title=Dominirao%20odnos%20prema%20NATO](http://www.danas.rs/politika.56.html?news_id=319913&title=Dominirao%20odnos%20prema%20NATO) Pristupljeno 3. svibnja 2016. – (Danas.rs , 2016)

Danas.rs (2016) Regija treba biti pod istim kišobranom. Danas. rs 3. svibnja

[http://www.danas.rs/politika.56.html?news\\_id=319865&title=Region%20treba%20da%20bude%20pod%20istim%20ki%C5%A1obranom](http://www.danas.rs/politika.56.html?news_id=319865&title=Region%20treba%20da%20bude%20pod%20istim%20ki%C5%A1obranom) Pristupljeno 3. svibnja 2016. - (Danas.rs , 2016)

Stojanović, M. (2016) Rusiji sužen manevarski prostor na Balkanu. Danas. rs 24. svibnja

[http://www.danas.rs/politika.56.html?news\\_id=321064&title=Rusiji%20su%C5%BEen%20manevarski%20prostor%20na%20Balkanu](http://www.danas.rs/politika.56.html?news_id=321064&title=Rusiji%20su%C5%BEen%20manevarski%20prostor%20na%20Balkanu) Pristupljeno 24. svibnja 2016. – (Stojanović, 2016)

Ćirković, Ruža (2016) Umjesto hladnog hibridni rat. Danas. rs 4. svibnja

[http://www.danas.rs/svet.1160.html?news\\_id=319947&title=Umesto%20hladnog%20hibridni%20rat](http://www.danas.rs/svet.1160.html?news_id=319947&title=Umesto%20hladnog%20hibridni%20rat) Pristupljeno 4. svibnja 2016. - (Ćirković, 2016)

Mitrović, Miloš (2016) Veleposlanik Norveške: Srbija gubi investicije zbog sigurnosne magle. Danas. rs 17. svibnja

[http://www.danas.rs/svet.1160.html?news\\_id=320696&title=Ambasador%20Norve%C5%A1ke:%20Srbija%20gubi%20investicije%20zbog%20bezbednosne%20magle](http://www.danas.rs/svet.1160.html?news_id=320696&title=Ambasador%20Norve%C5%A1ke:%20Srbija%20gubi%20investicije%20zbog%20bezbednosne%20magle) Pristupljeno 17. svibnja 2016. – (Mitrović, 2016)

Danas. rs O nama. [http://www.danas.rs/o\\_nama/urednistvo.6.html](http://www.danas.rs/o_nama/urednistvo.6.html) Pristupljeno 6. lipnja 2016.

## **9. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI**

Rad problematizira vanjsko-političku situaciju Republike Srbije koja se nalazi između članstva u euroatlantskim integracijama, odnosno koja je vojno neutralna država okružena članicama Organizacije Sjeveroatlantskog ugovora.

Nadalje, u radu se, primjenom istraživačke metode analize sadržaja, analiziraju članci objavljeni na portalima "Politika Online" i "Danas". Članci uzeti u obzir odabrani su unutar dvomjesečnog roka (svibanj i lipanj 2016. godine). Cilj analize sadržaja jest utvrđivanje usmjerenja medija spram spomenute teme i vanjsko-političke situacije Srbije, kao utvrđivanje općih novinarskih standarda prilikom prenošenja takvih vijesti (poput argumentiranosti, uravnoteženosti i objektivnosti). Članci su razvrstani prema pripadnosti u rubrici, a zatim kronološki.

Suvremena dilema Srbije, koja se nalazi i između članstva u Europskoj Uniji, i sa visokim intenzitetom suradnje sa NATO savezom (članica programa Partnerstvo za mir) neobično je važna za sigurnosni aspekt čitavog prostora Jugoistočne Europe.

Ključne riječi: Republika Srbija, analiza sadržaja, NATO, vojna neutralnost, Politika. rs, Danas. rs